

GHENDTSCHE TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

24e jaargang nr. 5

15 september 1995

Stichter: G. Hebbelynck †

Voorzitter: H. Collumbien

Onder-Voorzitter en Penningmeester: A. Verbeke

Secretariaat: Maïsstraat 235, 9000 Gent

Archief en ruildienst: Mevr. A. Eggermont, Maïsstraat 235, 9000 Gent

Redactie-Adres: Lijnmolenstraat 149, 9040 Sint-Amandsberg - Gent

Administratie: Koggestraat 14 - 9000 Gent

Postrekening: 000-105.04.73-60, Heemkundige en Historische Kring Gent,
9000 Gent

Lidgeld: 400 fr. per jaar. Steunende leden: 600 fr. per jaar. Beschermleden:
1000 fr. per jaar. Buitenland: 200 fr. extra voor portkosten

INHOUD

- De Groete strate buten Turre (Vervolg).	242
- Inventaire Archéologique: Schouwstijlen van de Vergaderzaal der Toezichtscommissie van het Koninklijk Muziekconservatorium.	257
- Vondeling Sophie Stove (1844-1870).	259
- Filips Van Artevelde.	268
- Hommage aan Romain Deconinck.	273
- Gentse Memoriedagen: 6-7-8 Februari.	277
- Gent elders ontmoet.	280
- Varia: De doodsoorzaak van soldaat Adriaan Strimersch.	281
- Gensche Woorde en Uitdrukkijng. Deel XXV.	282
- Oudheidkundige Kroniek: De Witte Kaproenen.	285
- Bibliografie.	288
- Vraag en Antwoord.	290
- Lezers schrijven ons.	293
- Gentse liedjes: De Schoonste Dag zijn's Levens.	295
- Gênsche Prâot.	296
- Dit bestaat niet meer.	296

Bibliotheek en wekelijkse bijeenkomsten: in het Documentatiecentrum voor
Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-
Amandsberg: elke zondag van 10 tot 12 uur (uitgenomen op feestdagen);
Gesloten in juli en augustus. Bibliotheecaresse: Mevr. A. Eggermont.

Verantwoordelijke uitgever: Hugo Collumbien, Lijnmolenstraat 149, 9040
Sint-Amandsberg - Gent.

DE GROETE STRATE BUTEN TURRE (Vervolg)

VAN DE HOLSTRAAT TOT DE RASPHUISSTRAAT

We steken de Holstraat over en aan de hoek van deze straat en van de Hoogstraat staan we voor de zeer mooie en gerestaureerde huizenrij met de huidige nrs. 33, 35 en 37, waarin het Gemeentekrediet gevestigd is en zich ook een Advokatenkantoor bevindt.

Ook deze plaats en haar onmiddellijke omgeving hebben een lange en belangrijke geschiedenis achter de rug want het is aan de splitsing van Hoogstraat en Holstraat dat in de eerste helft van de 12de eeuw de "LEPROZERIJ", toegewijd aan de H. Maria werd opgericht, ook genoemd "LAZERIJ", LAZARUS-

Fig. 16. Hoek Holstraat-Hoogstraat, Huizenrij nrs. 33, 35, 37. Eigen foto, juli 1994.

GASTHUIS" en later "RIJKE GASTHUIS".

Eerst een woordje over de huizenrij zelf waarvan we hierbij een foto geven (Fig. 16), zoals die er heden in 1994 voorkomt, na de geslaagde restauratie van 1966.

Aan de kant van de Holstraat heeft het hoekhuis een gevel van acht traveeën en twee bouwlagen van baksteen en zandsteen; een trapgevel van drie traveeën en één getrapte dakkapel. Op de hoek zelf bevindt zich in een nis een mooi O.L. Vr.beeld.

Aan de kant van de Hoogstraat telt de gevel tien traveeën en twee bouwlagen onder zadeldak met leipannen; een overkragende bovenbouw met tudorbogen van baksteen en zandsteen op consoles, terwijl er drie dakkapellen zijn in trapvorm.

De toenmalige Stadsarchivaris van Gent, de heer Antoon Wyffels, schreef in 1967, dat deze huizen dateren uit de 16e eeuw en vrijwel zeker gebouwd zijn tussen 1542 en 1558. Steeds volgens zelfde auteur werden de huizen, vanaf het tijdstip dat ze werden gebouwd tot in de tweede helft van de 17de eeuw, door het "RIJKE GASTHUIS" aan partikulieren verhuurd en werden ze in de 18de eeuw verkocht. In de loop van de 19de eeuw werden de huizen eigendom van de Openbare Onderstand. Op het einde van de vorige eeuw zouden er aan deze panden herstellings- en restauratiewerken uitgevoerd zijn.

Rond de eeuwwisseling bevond er zich in het hoekhuis een herberg: "Bij Naardje", naar de naam van de man, die de drankgelegenheid uitbaatte, met als uithangbord "Prins Poniatowski". Dit laatste stelde de Prins te paard voor, waardoor de herberg in de volksmond "Het Lancierke" werd genoemd. Ter illustratie geven we een foto uit die periode, rond 1900, (Fig. 17). Op de hoek bevond zich de herberg met het uithangbord; daarnaast was er een "Restaurant tenu par M. V. De Graeve" - "Boucherie"; het laatste pand werd ingenomen door het "Estaminet Jerusalem". De foto is ook interessant omdat ze de architectuur en de toestand van de gevels laat zien op dat ogenblik.

In 1966 ondergingen deze huizen, die meer en meer aan het vervallen waren, door toedoen van het Gemeentekrediet een zeer grondige restauratie. Deze werd doorgevoerd onder de deskundige leiding van de heer P. Eeckhout, architect en destijds Conservator van het Museum van Schone Kunsten te Gent. Het resultaat van deze restauratie was opmerkenswaardig.

Naast deze mooie huizenrij bevindt zich aan het huidig nr. 39 een grote herenwoning met bepleisterde en beschilderde lijstgevel van zes traveeën, drie bouwlagen, een rechthoekige poort en een zadeldak met pannen. In "Bouwen door de Eeuwen heen in Vlaanderen" wordt er melding van gemaakt dat de huidige voorgevel grotendeels dateert van 1841 en verhoogd werd einde van de 19de eeuw. Voorheen, wordt er verder gezegd, was het een barokhuis van twee bouwlagen met twee getrapte dakvensters en barokke deur.

Fig. 17. Hoek Holstraat-Hoogstraat, Huizenrij nrs. 33, 35, 37; einde vorige eeuw-begin deze eeuw.

In dit herenhuis woonde van in de jaren '20 tot aan zijn overlijden in 1956 de heer Albert Kluyskens, die Professor was aan de Rechtsfaculteit van de Gentse Rijksuniversiteit en tijdens het Academiejaar 1950-51 voor een periode van drie jaar tot Rector van diezelfde Universiteit benoemd werd. Daarna kwam zich in de woning Dr. Coffyn vestigen die er ook heden nog verblijft. We geven hierbij van het huis aan het huidig nr. 39 in de Hoogstraat een foto (Fig. 18), die dateert van oktober 1994.

We hebben het daarstraks gehad over de historische betekenis van deze plaats en van haar omgeving. Laten we dus nu even terugblikken op wat er zich eeuwen geleden afspeelde. We gaan heel ver terug in de tijd.

Toen de vreselijke kwaal der melaatsheid, die reeds in de verste Oudheid bestond, zich in de loop der eeuwen ook in onze gewesten steeds maar verder uitbreidde, ontstonden op heel wat plaatsen "Leprozerijen". In Brugge was er

Fig. 18. Hoogstraat, pand nr. 39 (midden op de foto). Eigen foto, 1994.

reeds in 1062 "buiten de muren" een dergelijke instelling. Omstreeks 1146-1147 werd er ook hier "buten Turre", ter hoogte van de Holstraat en de Hoogstraat, op een stuk grond, dat in leen was gegeven door de Sint-Baafsabdij, een "LEPROZERIJ" opgericht die toegewijd was aan de H. Maria, ook "LAZARUSGASTHUIS" of "GODSHUuze TER LAZARIE", "GASTHUYS VAN O.L. VROUW TER LAZARIEN" en later ook "RIJKE GASTHUIS" genoemd.

De naam "Lazarusziekte" sloeg op de Bijbelse melaatse Lazarus. Het hospitaal waar de besmette personen opgenomen werden heette men Lazaret. In het Frans sprak men, met betrekking tot de ziekte, over: Lèpre, Ladrerie, mal Saint-Lazare ou Saint-Ladre; en diegenen, die er door aangetast waren, werden lépreux, ladres, mésiels, mésiaux en grands malades genoemd.

De Zusters en Broeders, die in de Leprozerij de melaatsen of lepralijders verzorgden, behoorden tot de "Congregatie van het Gemeene Leven" en onderhielden de regel van Sint-Augustinus. Ze kregen hun eerste standregelen, na de opening van het gesticht, van de Bisschop van Doornik.

Reeds in de loop van de 12de en de 13de eeuw verwierf het gesticht aanzienlijk grondbezit in het Marialand.

Aangezien de Leprozerij opgericht werd door de stedelijke overheid, werden enkel Gentse poorters of poorterskinderen aanvaard. Bij de eerste tekenen van de kwaal moest de zieke zich aan een onderzoek laten onderwerpen. Werd hij besmet bevonden, dan zond men hem naar het hospitaal. Door de burgerlijke en geestelijke overheid werd de afzondering bevolen.

Bij Fr. De Potter lezen we dat hij, die in het gasthuis als zieke werd opgenomen en ongehuwd was, al zijn goederen, zowel roerende als onroerende moest afstaan. Had de zieke vrouw en kinderen, dan moest hij een derde van zijn bezit aan de gemeenschap laten. Voor een gehuwde zonder kinderen was dat de helft.

De toestand van hen, die door de ziekte aangetast waren, was verschrikkelijk; ze waren, zoals een Schepenenacte van 1412 het uitdrukt, "ghesleghen metter roeden der lazarien".

In "8 Eeuwen Gentse Ziekenhuizen" wordt de mening geopperd dat daar, waar later op de hoek van de Holstraat tussen 1542 en 1558 de huizen werden opgericht, waarover we het hierboven gehad hebben, het gebouw stond waar de melaatsen werden opgevangen.

Een apart woord over de Statuten van 1236 van de Leprozerij of Lazerij want om redenen van taalkundige aard verdienen ze onze bijzondere aandacht.

In de Middeleeuwen was het Latijn de taal van de ambtenarij. Pas op het einde van de 12de eeuw begon men oorkonden op te stellen in de volkstaal. Dat gebeurde eerst in het Zuiden van Frankrijk en die volkstaal was het Provençaals. Daarna ging het gebruik van de volkstaal over naar het Noord-Westen van Frankrijk en vandaar sloeg het over naar Vlaanderen en later naar Brabant.

Dank zij Dr. Maurits Gysseling weten we dat de Statuten van de Lazerij, die dagtekenen van 1236, de oudst bewaarde ambtelijke tekst is die integraal in het Nederlands werd gesteld.

In het monumentale werk van Maurits Gysseling: "Corpus van de Middelnederlandse Teksten (tot en met het jaar 1300)" wordt gezegd: "Deze Middelnederlandse statuten zijn de gelijktijdige vertaling van Latijnse statuten van 1236, die eveneens in origineel voorhanden zijn. Beide versies werden uitgegeven door M. Gysseling, "De statuten van de Gentse leprozerie van 1236" (Studia Germanica Gandensia 5, 1963, 9-43). Over de historische inhoud: Christiane De Coninck en Wim Blockmans, "Geschiedenis van de Gentse Leprozerie "Het Rijke Gasthuis" vanaf de stichting (ca. 1146) tot omstreeks 1370 (Annalen van de Belgische Vereniging voor Hospitaalgeschiedenis 5, 1967, 5-44).

De aanhef van de tekst van deze statuten luidt als volgt:

"Dit es de regle der gandser brodre/ende sustre uander lazerze hus uan gent / die gestarct es uan den biscop./

Op het einde van deze tekst leest men dan: "Hier endet de regle. Nu beginnen / de seden uan den hus." Deze "seden" worden daarna breedvoerig uiteengezet. Dr. Maurits Gysseling verklaarde mij dat de Middelnederlandse tekst vollediger is dan de Latijnse en een paragraaf meer bevat. Volgens hem is het niet uitgesloten dat oorspronkelijk een tekst in het Nederlands werd opgesteld, daarna vertaald werd in het Latijn en dat deze laatste op zijn beurt nogmaals in het Nederlands werd omgezet.

Dat de tekst in het Nederlands werd gesteld, hoeft niet te verwonderen want hij moest worden voorgelezen aan de melaatsen en die kenden geen Latijn evenmin trouwens als de Zusters en de Broeders.

De uitgave van "De Statuten van de Gentse leprozerie van 1236" door Maurits Gysseling is op historisch en taalkundig gebied van bijzonder groot belang. Ze draagt echter ook bij tot een beter en grondiger inzicht in de werking van de Gentse Leprozerie.

We hebben reeds eerder gezegd dat, vermits de Leprozerij door de stedelijke overheid opgericht werd, enkel Gentse poorters en poorterskinderen aanvaard werden en welke voorwaarden er gesteld werden. Vermits de Leprozerij door en voor de Gemeente gesticht werd, had deze het bestuur en het toezicht over de inrichting. Deze werden uitgeoefend door twee Schepenen van de Keure, voogden genoemd en die bijgestaan werden door Vinders. Wat tot het geestelijk domein behoorde, namelijk de Gemeenschap van Zusters en van Broeders, werd verordend door de Bisschop van Doornik. De Overste van het Gasthuis moest evenwel door het Stadsmagistraat aanvaard worden. Dat door het personeel van het Gasthuis echter soms een loopje werd genomen met de Regels, blijkt o.m. uit klachten van de zieken bij de Schepenen.

Het Gasthuis kon zich in de loop van de tijd dermate verrijken dat men reeds

in de 14de eeuw sprak van het "RIJKE GASTHUIS".

Het Gasthuis had niet enkel aanzienlijk grondbezit verworven in het Maria-land. De Leprozerij had ook belangrijke inkomsten. Teneinde het gesticht toe te laten in zijn onderhoud te voorzien, hadden de Schepenen aan de inrichting de opbrengst afgestaan van het "lepelrecht", met andere woorden, volgens Fr. De Potter: uit elke zak tarwe, rogge, haver, rond of plat zaad en al ander, dat met droge maat gemeten werd, te Gent ter markt gebracht, verkocht of op zolder gestort, kreeg de Leprozerij drie grote koperen lepels per mud, en min of meer naar gelang de hoeveelheid. Van de granen en zaden, die met een schip binnen de stad gebracht werden om op zolder uitgestort te worden, had het gesticht recht op een schop per 20 mud, wanneer de lading voor een koopman bestemd was; slechts op één schop, om het even hoeveel de lading bedroeg, als het graan besteld was door een poorter.

Behalve het "lepelrecht", had het Gasthuis ook nog het "strekelrecht". Dit omvatte al wat bij het effenstrijken van de gevulde maat met de strekel of stok eruit viel. Nog niet zo slecht bedacht.

Dat de inning van het "lepelrecht" en van het "strekelrecht" dikwijls aanleiding gaf tot moeilijkheden en betwistingen, zal zeker niet verbazen.

Het Gasthuis had ook nog het recht der kolenmaat, "sedert dat men colen te Ghent brachte van vremden landen, omme te vercoepene, mids fauten van quader maten daer men in dien tiden mede plach te metene". Dit recht werd evenwel niet geëist van een poorter, die kolen verkocht aan een ander poorter. De inkomsten bestonden verder ook uit de opbrengsten van het land en het werk van de zieken; uit de goederen en gelden afgestaan door de zieken en uit giften en schenkingen van rijke poorters.

We hebben reeds gezegd, dat de inning van het "lepelrecht", dat verschillende eeuwen stand hield, dikwerf aanleiding gaf tot moeilijkheden en betwistingen, ook tot processen. Dit was het geval in de loop van de 14de, 15de en 16de eeuw.

Maar ook onder de armoedige en hongerige bevolking leidde de inning van dit "lepelrecht", onder meer tijdens de reeds zo woelige periode van de godsdiensttwisten van de 16de eeuw, tot wrevel en onvrede.

Paul Kenis laat in zijn historische roman: "Uit het Leven van Lieven De Myttenaere", uit de tijd van de beeldstormers te Gent, zijn hoofdpersonage daarover aan het woord en die vertelt: "Ook geviel het, dat te dien tijde het koren zeer in prijs steeg, dan wanneer veel schamele arbeiders, zoals daar waren de volders, twijnders en droogscheerders, de lastdragers en kordewagenkruiers, zonder werk zaten, waardoor dit volk desperaat en ongedurig werd. Toen in twee dagen tijd de prijs van het koren met twee schellingen per zak opsloeg, ofschoon de gewassen te velde zeer overvloedig stonden, begon het gemeen volk te murmureeren en liep saam op den Koornaard, waar met de Woensdagmarkt veel korenkoozers aanwezig waren."

Het geroep en gejuw horende, spoedde Lieven De Myttenaere zich ter plaatse. We laten hem verder aan het woord: "Klokslag elf waren, volgens gewoonte, de broeders uit het Rijke Gasthuis met hun houten lepels gekomen om hun lepelrecht te nemen, 't is te zeggen één lepel uit iederen zak graan, die ter markt wordt gebracht. - Kijk, die vetgemeste papen, die alweer hun deel van het arm volk komen afnemen! had er iemand geroepen; daarop waren de broeders door de vrouwen zoozeer beschimpt en geslagen zelfs, dat zij smadelijk de vlucht moesten nemen."

"Toen ik daar kwam", zo gaat De Myttenaere verder, "was de Koornaard volop in rep en roer; de uitstallingen van de berieleggers werden omvergestooten en hun zakken uitgeschud of met messen doorkorven, zoodat het graan over de keien stroomde, waar het jammerlijk vertrappeld werd. Veel koopers lieten hun waar in den steek, om ijlings in de nabije huizen een schuilplaats te zoeken, maar het grauw geraakte steeds rumoeriger en overal werd geschreeuwd: "Smijt ze dood, de uithongeraars! Vive le Geus en Papen uit!"

Het verging de Broeders van het Rijke Gasthuis aldaar niet veel beter, vertelt De Myttenaere nog: "Een lepelbroeder van het gasthuis, die niet bijtijds had kunnen vluchten, lag jammerlijk ten gronde gesmeten door de woedende wijven, die hem met de houten schoppen der graanmeters ten bloede sloegen, totdat de wacht hem met veel moeite uit haar handen verlossen en veilig in het Chastelet voeren kon."

Tot zover een stukje uit het Dagboek van Lieven De Myttenaere.

Na de parenthesis over de inning van het "lepelrecht" en zijn perikelen, keren we terug naar de Leprozen.

Niet allen, die door de ziekte aangetast waren, verbleven evenwel in de Leprozerij. Aan begoede lieden werd toegestaan om zich op de akker, buiten de huizenkom van de gemeente, op geringe afstand van de baan, in een kleine houten woning terug te trekken. Dat waren dan wat men noemde: "de Veld- of Akkerzieken". Ook zij stonden onder het gezag en de bescherming van het Magistraat.

Te Gent waren er aan al de uiteinden van de stad "Akkerzieken". Volgens Fr. De Potter maakt het Weezenboek over 1470-1471 er melding van dat er zich "Akkerzieken" bevonden "ter Waelporte", "ter Mudeporte", "ter Dendermond-sche porte", "ter Keyserporte", "ter Sinte Lievinsporte" en "ter Petercelle porte".

Die "Akkerzieken" stonden onder toezicht van een voogd; kwamen te recht voor deken en vindere en werden opgesloten in de Braempoorst wanneer ze zich schuldig hadden gemaakt aan strafbare feiten.

De zieke mocht zich niet buiten zijn verblijf begeven zonder "vlieger" of mantel; de blote benen moesten goed zichtbaar zijn en het hoofd moest bedekt zijn met een "caluwen hoed" (van vilt) met daarop een riem van wit leder.

In onze stad droegen de melaatsen een speciale kledij van grijze kleur met

daarin rode draden, opdat de sporen van bloed minder zouden opvallen, "... met sommige roode draen gheminghelt, opdat men te min bekenne het bloed, dat hemlieden dicwils up de cleeren, up den leppe uut den neusgaten es vallende" (1424).

Van de arme en behoeftige melaatsen werd aangenomen dat "die bidden ende metter cleppe gaen voor der goeder lieden duere". De melaatsen, die bedelden, moesten dus met een "cleppe" de andere mensen waarschuwen over hun nabijheid en een schotel bij hebben om er de aalmoezen mee in ontvangst te nemen. Er waren ook "Zwervende Lazarussen". In de meeste gasthuizen was voor die zwervers een zaal of een afzonderlijk gebouw voorbehouden waar ze één of meerdere nachten mochten verblijven.

Alhoewel aan de zieken, door de aard zelve van de verschrikkelijke kwaal, reeds een ellendig lot beschoren was, waren er toch nog gewetenloze lieden, die de gelegenheid te baat namen om hen geldelijk uit te buiten. Zo maakt Fr. De Potter er melding van dat de deken der Vinders van de lazaruszen te Gent, in de loop van de 16de eeuw een recht van 1 stuiver in het jaar van elke akkerzieke eiste "omme daarmede een maeltijt te schynckene ende goede chiere te makene". De Vinders en hun deken eisten voor allerlei zaken meer dan hen toekwam en gingen zelfs zover de bedelklep te verhuren aan gezellen die niet besmet waren. Het is dan ook niet te verwonderen dat de Gentse Akkerzielen de willekeur van hun meesters moe werden en aan Karel V een klacht lieten geworden in verband met de verergering van hun lot. De Vorst kwam dan ook tussenbeide en trof maatregelen om die misbruiken tegen te gaan.

Het lot van de lepralijders moet soms echt gruwelijk geweest zijn. Bij Louis Torfs lezen we o.m.: "L'expulsion des lépreux, de la société, était accompagnée de certaines cérémonies lugubres; voici comment elles se pratiquaient, d'après un ancien rituel de Trèves: "Le lépreux que le curé de sa paroisse était venu chercher processionnellement, pour le conduire de sa maison à l'église, y était revêtu d'un drap mortuaire, et placé dans une chapelle ardente; on lui chantait les prières des morts, et on lui faisait les aspersiones et les encensements ordinaires. Le service terminé, et après un discours touchant du curé, le lépreux ôtait ses habits pour se revêtir de ceux qu'il devait désormais porter..." Dat er zich tijdens dergelijke ceremoniën ontroerende tafereelen afspeelden, kan men zich best voorstellen. Ook psychisch allicht niet zonder gevolgen.

Alhoewel wordt aangenomen dat in de Gentse Leprozerij gepoogd werd om de zieken een menselijker bestaan te bezorgen, stond het beheer van het Gasthuis niet steeds in een goed daglicht. Bij een inval in het Gasthuis door de beeldstormers in Augustus 1566, waarbij zeer ernstige schade werd aangericht, zou men zeer veel geld in de kamers van de Zusters en de Broeders gevonden hebben, waardoor het vermoeden rees dat ze zich zouden verrijkt hebben ten koste van de zieken.

Nadat de melaatsheid in de loop van de 16de eeuw geleidelijk afnam, was ze in

het begin van de 17de eeuw in onze streken zo goed als verdwenen, zodat de Leprozerij als dusdanig geen verdere bestaansreden meer had. Inmiddels was de samenwerking tussen de Broeders en de Zusters ook mank gaan lopen. In 1604 zou de laatste Broeder vertrokken zijn. De Zusters bleven zodoende alleen over.

In 1611 richtten de Gentse Schepenen zich tot de Aartshertogen Albrecht en Isabella met het verzoek de goederen van de Leprozerij te mogen aanwenden ten behoeve van het onderwijs voor arme kinderen terwijl er zou voor gezorgd worden dat de Zusters in hun onderhoud konden blijven voorzien. De Aartshertogen zagen daar geen bezwaar in maar de Zusters, daarin gesteund door de Bisschop, spanden een proces in dat pas in 1623 beëindigd werd. De goederen werden verdeeld. De ene helft van het bezit zou worden besteed aan de oprichting van armenscholen; de andere helft met de gebouwen en de tuinen van de Leprozerij ging naar de Zusters die een erkende religieuze regel moesten aannemen. Deze laatsten kozen voor de regel van Sint-Benedictus en werden daarom Benedictinen of Benedictinessen geheten.

Zo werd het Gasthuis een abdij, die de "ABDIJ VAN HET RIJKE GASTHUIS" werd genoemd. Door de voormelde verdeling van de goederen ontstonden anderzijds de scholen van de Kuldere en van de Blauwe Meisjes.

Een groot deel der Abdij, waaronder de Kapel, werd in de loop van de 17de eeuw herbouwd; de meeste bouwwerken kwamen er in de periode tussen 1637 en 1700. De derde abdis, Eleonora du Blioul speelde daarbij een grote rol.

Op 30 november 1794 legden de Fransen de abdij een zware belasting op. Op 14 juli 1796 werd elke kloosterzuster nogmaals voor een aanzienlijk bedrag belast maar ze betaalden het niet. Op 14 september 1796 viel er een wet die alle geestelijke corporatiën afschafte. In Oktober kwamen twee commissarissen de suppressiewet voorlezen en op 7 november 1796 werden de koorzusters en lekezusters uit het klooster gezet. Weinige maanden later, in februari 1797 werd de Abdij, die in openbare veiling was gebracht, teruggekocht door een zekere heer De Grave, die handelde in opdracht van de Zusters.

In 1798 betrokken de Abdis en de Zusters opnieuw het klooster; sommige kamers werden verhuurd aan partikulieren terwijl andere plaatsen dienden als leslokaal voor seminaristen.

Na de beschieting van Vlissingen door de Engelsen deed de Abdij nog dienst als krijgshospitaal en moesten de Zusters opnieuw de gebouwen verlaten.

In 1817 verhuurde de laatste Abdis de gebouwen aan de Burgemeester van Gent. In een gedeelte ervan werd een stedelijk "Liefdadigheidswerkhuis" ingericht ter bestrijding van de bedelarij en met het doel werklozen werk te bezorgen. Daar werkten enkele honderden mannen, die er vooral zakken weefden.

In 1824 verkocht Zuster Johanne Heyne, die optrad in naam van de overblijvende leden van de gemeenschap, de gebouwen aan Kanunnik P.J. Triest, die ze verder bleef verhuren aan de Stad.

Het Stadsbestuur van Gent deelde in februari 1828 aan de bevolking mede dat, benevens op twee andere plaatsen, "een school voor kinderen van het mannelijk geslacht van behoeftige of minvermogende ouders, inwoners van Gend, zou worden geopend in de Oude Abdij van het Rijke Gasthuis, Hoogstraat." Wegens de grote werkloosheid, die in Gent heerste, moest in 1831 steeds meer ruimte worden voorzien voor de "Liefdadigheidswerkplaats". De school verhuisde dan ook naar het Pakhuis maar in 1833 werd de jongensschool terug overgebracht naar de Hoogstraat. In Augustus 1834 brachten Koning Leopold I en Koningin Marie-Louise een bezoek aan de school. In 1836 telde de school 788 leerlingen.

In welke toestand de lokalen zich bevonden wordt duidelijk door wat te lezen staat in de "Messenger de Gand et des Pays-Bas" van 15.9.1838: "Il devient urgent de s'occuper des locaux. Pour ne pas aller très loin, il est certain que le local n°2 (de jongensschool in het Rijke Gasthuis) est très nuisible; nous devrions presque dire mortel. Qu'on se figure une grande, large et haute église, à peine séparée en quelques pièces par quelques morceaux de grosse toile, dans laquelle environ 700 enfants sont placés, divisés en 10 classes et instruits par autant d'instituteurs".

Hoe zag de oude Abdij van het RIJKE GASTHUIS eruit in het eerste kwart van de 19de eeuw? Wel er bestaat een prent die ons toelaat er ons een beeld van te vormen. Jan Joseph Wynants, een Hollands soldaat, die tussen 1820 en 1823 in

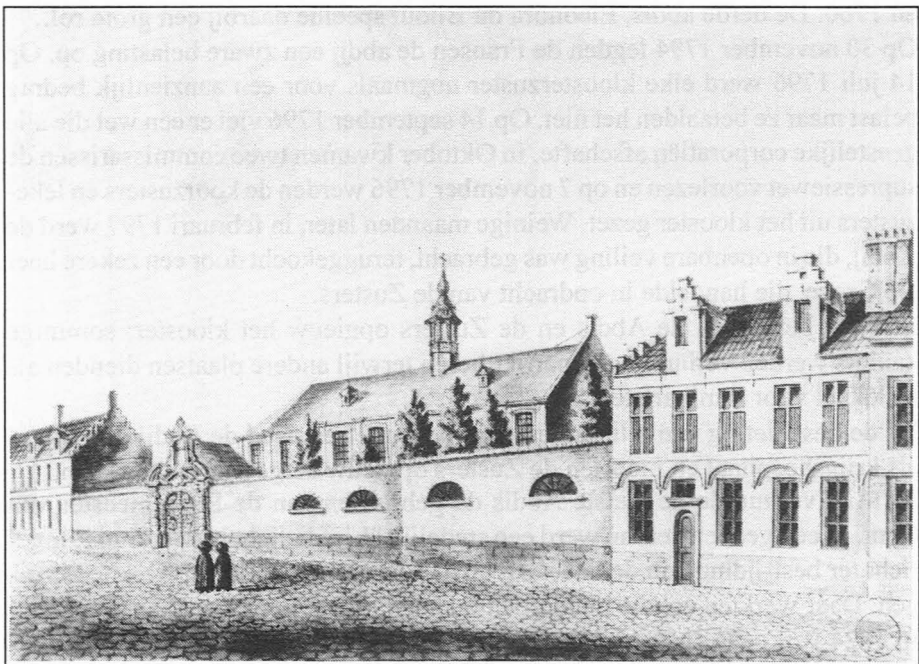

Fig. 19. Hoogstraat. Het Rijke Gasthuis; Akwarel van J. Wynants 1820-1823; Atlas Goetghebuer - Stadsarchief Gent.

Gent gekazerneerd was, maakte tijdens zijn tochten doorheen de stad, talrijke akwarellen. Een daarvan stelt de gebouwen van de oude Abdij van het Rijke Gasthuis voor. We geven hierbij een foto (Fig. 19) van deze akwarel, die voorkomt in de Atlas Goetghebuer en op het Gents Stadsarchief berust. Op de afbeelding ziet men de kloostermuur, de ingangspoort en de kerk, bekeken vanuit de Hoogstraat.

In 1845 werden de gebouwen van de voormalige Abdij aangekocht door de Paters Dominicanen maar het duurde nog tot in 1854 vooraleer deze laatsten, vanuit hun toenmalig verblijf in de Peperstraat, naar het nieuw klooster konden verhuizen want tot in 1853 bleven de gebouwen nog verhuurde aan de Stad. De paters hadden inmiddels wel een nieuwe kerk gebouwd in de Holstraat en die werd in 1854 plechtig ingewijd. De kapel van de Abdij die bouwvallig was geworden werd in 1863 afgebroken.

Ter illustratie geven we hierbij ook een foto van een mooie tekening gemaakt door A. Van Lokeren (1862?), uit de Atlas Goetghebuer, Gents Stadsarchief. Onder de tekening komt de volgende tekst voor: "Eglise et cloitres du Couvent Rijkke Gasthuys" (19b).

Wat de gebouwen betreft. Boven de pandgang, die gelegen was naast de kapel, afgebroken in 1863, werd de bibliotheek opgetrokken. Ook andere gebouwen van de oude abdij verdwenen; maar aan het klooster zelf werden niet zoveel veranderingen aangebracht. Wel vonden er in de loop van de 19de eeuw restauratie- en verbouwingswerken plaats. De gevel aan de Hoogstraat en de spreekkamers werden verbouwd. Ook tussen de jaren 1920 en 1930 vonden er aanpassings- en verbouwingswerken plaats.

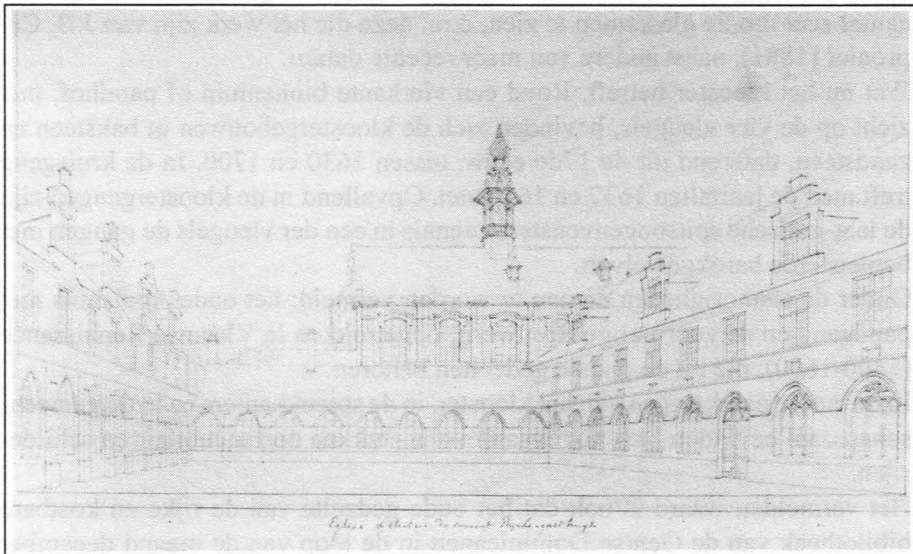

Fig. 19b. Hoogstraat. Het Rijke Gasthuis, tekening van A. Van Lokeren (1862) (?); Atlas Goetghebuer, Stadsarchief Gent.

Het "DOMINICANENKLOOSTER" ligt ingeplant in een blok, omsloten door de Hoogstraat, de Holstraat, de Rasphuisstraat en de Theresianenstraat. De ingang aan de kant van de Hoogstraat nr. 41 bevindt zich in een gebouw met een 19de-eeuwse gevel, die gedecapeerd werd; vier traveeën, drie bouwlagen. Rond de helft van deze eeuw onderging dit gebouw aanpassingswerken.

De kerk aan de Holstraat werd opgetrokken in neogotische stijl, met een hoge puntgevel tussen twee kleinere puntgevels, in baksteen en arduinverwerking, volgens een ontwerp van architect J.B. Van de Capelle. Boven de ingang van het kerkportaal prijkt in de gevel het jaartal 1854.

In de marge kan hier zeker worden vermeld dat ook in de jongste tijd een inspanning wordt geleverd om de Neogotiek, die naast het neoclassicisme in de 19de eeuw een zeer grote impact heeft gehad, terug in de belangstelling te brengen en er tevens een juister beeld van te brengen. In Gent werden er trouwens heel wat gebouwen in neogotische stijl opgetrokken. Aan de ontwikkeling van de Neogotiek in België is de naam verbonden van Jean Baptiste baron Bethune en zijn medewerkers evenals die van de Sint-Lucasscholen. Alhoewel er toch onmiddellijk dient te worden op gewezen, dat Neogotiek niet typisch een produkt is van die scholen. Deze stijl omvat veel meer. Er zijn ongetwijfeld mooie neogotische gebouwen maar er zijn er ook minder mooie.

Het neogotisch interieur van de driebeukige kerk verdient de aandacht; niet alleen omwille van de typische architectuur maar evenzeer wegens de mooie stukken die er zich bevinden: de altaren, het priesterkoor, de zeer fraaie 17de-eeuwse communiebank, de gebeeldhouwde predikstoel van 1867; de 19de-eeuwse neogotische biechtstoelen en het orgel. Er zijn in de kerk ook een aantal zeer mooie glasramen te zien, o.m. deze die het werk zijn van J.B. Capronier (1881), naast andere van meer recente datum.

Wat nu het klooster betreft. Rond een vierkante binnentuin of pandhof, met zicht op de vier vleugels, bevinden zich de kloostergebouwen in baksteen en zandsteen, daterend uit de 17de eeuw, tussen 1630 en 1700. In de kruisgang treft men de jaartallen 1637 en 1652 aan. Opvallend in de kloostergangen zijn de laat-gotische spitsbogenvensters evenals in een der vleugels de gangen met bepleisterde barokgewelven.

Onder de aanhorigheden dienen te worden vermeld: het oude Abdishuis met pandgang en de voormalige Brouwerij, opgetrokken in Vlaamse Renaissance (1400-1600), die tot de oudste gedeelten behoren.

In de mooie pandgangen van het klooster, in de spreekkamers en in de gemeenschapszaal bevinden zich nog waardevolle stukken oud meubilair en schilderijen.

Het vermelden waard is ook dat het oude gedeelte van de rijke en kostbare bibliotheek van de Gentse Dominicanen in de loop van de maand december 1991 overgebracht werd naar het Universitair Cultureel Centrum in het Pand in Onderbergen. Op die manier keerden de boeken terug naar de plaats waar de

Predikheren in 1228 hun klooster stichtten. De kerk aldaar werd opgericht omstreeks 1240 en boven de kloostergang werd in het jaar 1473, dank zij de vrijgevigheid van Margareta van York, de bibliotheek gebouwd. Ze bevatte een unieke verzameling boeken en middeleeuwse handschriften die echter uitermate zwaar te lijden had onder de beeldenstorm van 1566, waarover Marcus van Vaernewyck in zijn "Beroerlicke Tijden" een onthutsend verhaal bracht. Van de oorspronkelijke verzameling bleef weinig gespaard. Toch gaat het om een zeer kostbare collectie want later kwamen nog een aantal middeleeuwse stukken en handschriften de verzameling aanvullen. Het is een prijzenswaardig en gelukkig initiatief te noemen dat deze bibliotheek haar oude en historische locatie heeft teruggevonden. Het meubilair kwam mee. Langs de kant van de Hoogstraat zijn de oude kloostergebouwen aan het oog

Fig. 19c. Zicht op het Dominicanenklooster langs ingang Rasphuisstraat. Eigen foto, oktober 1994.

onttrokken maar langs de inrij aan de Rasphuisstraat heeft men nog een goed zicht op sommige delen van het mooie klooster en onder meer op het oude Abdishuis en de oude brouwerij. We geven hierbij een zicht op een deel van de kloostergebouwen genomen van aan de ingang aan de Rasphuisstraat (Fig. 19c). Een paar jaar geleden hebben de Paters Dominicanen twee vleugels van het klooster in erfpacht gegeven aan de Hogere Instituten van Sint-Lucas waarvan de architectenschool kampte met plaatsgebrek.

We verlaten de plaats waar heel wat zaken nog herinneren aan het Rijke Gasthuis en denken nog even terug aan al hetgeen er zich in de loop der eeuwen afgespeeld heeft. Toch een heel stukje geschiedenis.

Vorbij de ingang van het Dominicanenklooster, Hoogstraat nr. 41, en verder gaande richting Rasphuisstraat, zien we een aantal hoofdzakelijk 19de-eeuwse

Fig. 20. Hoogstraat, huizen met de nrs. 47 en 49 (midden), links nr. 45 en rechts deel van nr. 51. Eigen foto 1994.

of in de 19de eeuw verbouwde panden, die ook in de loop van deze eeuw veranderingen hebben ondergaan. De foto hierbij (Fig. 20) toont er enkele van, met centraal op de afbeelding deze met de nrs. 47 en 49.

De grote woning aan het huidig nr. 47, met bepleisterde en beschilderde lijstgevel, drie bouwlagen, vier traveeën, onder een zadeldak met pannen, met een rondbogige poort met bovenlicht, dateert uit de tweede helft van de 19de eeuw. Op het gelijkvloers en op de eerste verdieping zien we fraaie, gekleurde glasramen. In dit huis is het architectenbureau Bressers gevestigd.

Aan het nr. 49 staat eveneens een grote woonst met bepleisterde en beschilderde lijstgevel, vier traveeën, drie bouwlagen, onder zadeldak, die dagtekenen uit de tweede helft van de vorige eeuw. Op het gelijkvloers is er een poort met bovenlicht; op de eerste verdieping, met ballustrades, bevindt er zich boven de vensters een kroonlijst op consoles.

Op de hoek van de Rasphuisstraat en van de Hoogstraat (Oostzijde) staat aan het nr. 69 een huis met bepleisterde en beschilderde gevel onder zadeldak. Aan de kant van de Hoogstraat heeft het pand twee bouwlagen en vier traveeën waarvan de twee middenste, hoger dan de twee buitenste, bekroond zijn met een driehoekig fronton. Het gebouw zou dagtekenen uit de tweede helft van de 18de eeuw. De gevel heeft storende verbouwingen ondergaan. In dit hoekhuis is de apotheek Lampaert gevestigd.

G. BROGET
(t vervolgt)

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE NR. 355

Op 30 september 1904 stelde Paul Bergmans in de rubriek "Beeldhouwwerken - Koninklijk Muziekconservatorium, Hoogpoort - XVde eeuw" in het Frans een fiche op over

Schouwstijlen van de Vergaderzaal der Toezichtscommissie van het Koninklijk Muziekconservatorium

Deze karakteristieke schouwstijlen zijn afkomstig van een oud gebouw (Braemsteen) dat een deel uitmaakte van de stadsschool in de Onderstraat en dat gesloopt werd in 1903.

Ze bevonden zich in een grote zaal op de 2e verdieping die dienst deed als turnzaal. Ze waren ingevoegd in de muur die uitsteekt op het Werregarenstraatje. Ze werden in 1903 overgebracht naar de Achtersikkel en versieren nu de

vergaderzaal van de Toezichtscommissie. Tegen het plafond van deze zaal bemerkt men twee balken waarvan de merkwaardig gesculpteerde steunstukken vier gemijterde personages voorstellen, vandaar de naam Bisschoppenzaal. De twee stijlen die een hoogte hebben van 1,67 m., waarvan 0,29 m. voor de beeldjes, zijn identiek.

Ten einde de symmetrie te verzekeren werd langs weerszijden de plaatsing der handen verwisseld. Deze beelden schijnen terug te gaan tot de eerste helft van de XVe eeuw; de engelen hebben wel het karakter van het Van Eyck-tijdperk. Ze hebben een waterverfkleuring gekregen die in harmonie is met de polychromie van de schouwmantel en van de muren van de zaal.

De versiering van deze zaal werd uitgevoerd in 1903-1904 onder de leiding van een afvaardiging van de lokale Commissie voor Monumenten, bestaande uit de heren A. Heins, E. Lacquet, A. Siffer en E. van Hamme.

De polychromie die ontworpen en uitgevoerd werd door de heer A. Heins, werd geïnspireerd door authentieke motieven uit het einde van de XVe eeuw.

Erratum

Aandachtige lezers zullen bemerkt hebben dat bij de fiche over "De Stichting Bernard Rubey's", verschenen in Gh.T. 1995 - nr. 3 - pp. 133-134, een voetnota spoorloos verdwenen is.

Onze excuses daarvoor.

U had moeten lezen: (1) Gelastten de Schepenen den beeldhouwer Jan Schoorman met het snijden, stellen en verchieren van den memoriaelsteen... inhoudende de fundatie ghedaen by Sr Bernardijn Rubey's van vele diverse schoone aelmoesenen, in de schepenenbidplaats uit te deelen. Fr. De Potter, *Gent van den vroegsten tijd tot heden*, t.I., p. 306.

VONDELINGE SOPHIA STOVE (1844-1870)

Grasduinend in de klappers op de registers van de burgerlijke stand van Gent kijkt de aandachtige lezer wel even op als hij bij de geboorten ene Sophia Stove ziet staan.

Hoe komt iemand aan een naam, die in verre tijden badhuis en in meer recente kachel betekent?

De geboorteakte zelf zorgde al voor enige opheldering.

Politieagent Jan Baptist Deshayes vond om 10 uur in de avond van de 12e mei 1846 *in de stofstaet tegen den muer geplaets (sic) een kind van het vrouwelijk geslacht schijnende omtrent twee jaeren oud te zijn.*

Hij bracht haar naar het politiebureau waar de commissaris van de tweede wijk onmiddellijk een proces-verbaal opstelde dat ons een nauwkeurige beschrijving geeft van haar "uitzet":

- *een katoenen kleed, blauwen grond met een kleyn wit bolleken*
- *een lijfrock van cottonette met witte en roode strepen*
(d.i. een lang onderkleed in een bepaalde katoenen stof die in het Gents streepkensgoed genoemd wordt.)
- *eenen zwarten doek met boord*
- *eenen cottonetten voorschoot*
- *eene zwarte zijden muts met kant*
- *een paer blauwe sayette koussen en een paar schoenen*
(sajet is getwijnd wollen breigaren).

Het kind werd *ten register* ingeschreven onder de naam en voornaam van SOPHIA STOVE en *versonden naer de commissie der civiele hospiten...*

Bestond er een pathologische kronkel in 's politiecommissaris' hersenen, die er voor zorgde dat hij een vondeling uit de stofstraat stove is gaan noemen?

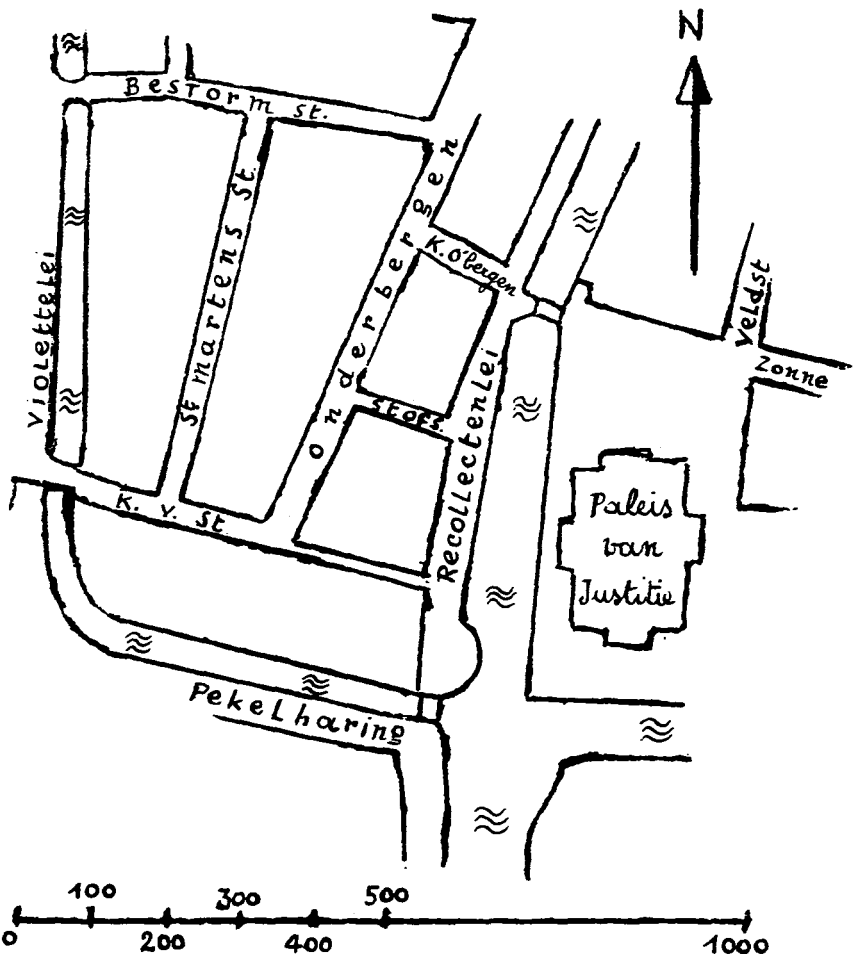
Heeft hij met die klankverschuiving het arme wicht in het ootje willen nemen?
Of is de stofstraat alleen maar een verschrijving voor stoofstraat?

Geen van al die veronderstellingen is de juiste.

Op de plattegrond van Gent van 1841 van A.J. Saurel vinden we een stofstraat die Onderbergen met de Recolettenlei verbindt.

Op de *Plan routier... de Gand* van 1799-1800 van L. De Vreese vinden we twee stofstraten, een tussen Onderbergen en de Recolettenlei (Toen Aude Ajuyn-leye) en een straatje zonder einde in de Zilverstraat. De Vreese noemt ze ook allebei *Rue poudreuse*. En op de plattegrond van Gent van 1796 van G. Goethals vinden we dezelfde twee stofstraten.

Het straatje zonder einde in de Zilverstraat is ook wel te zien op de plattegrond van Saurel maar moet het zonder naamaanduiding stellen.

Naar de plattegrond van Gent van A.J. Saurel van 1841.

K.O'bergen = Kort Onderbergen

K.v.St. = Korte Violettestraat.

Er waren dus twee stofstraten in het "vondelingenjaar" 1846 maar aangezien alleen de eerste (tussen Onderbergen en de Recolettenlei) in de tweede wijk ligt en politieagent Deshayes zeer vermoedelijk (1) en de commissaris met zekerheid in die wijk opereerden ligt het voor de hand die straat als vindplaats te weerhouden.

Nog meer zekerheid geeft ons de *Nouvelles Dénominations en Français et en flamand... des Rues... de Gand* door *maire* Vanderhaeghen opgesteld en door de prefect van het Schelvedepartement op 26 januari 1813 goedgekeurd (2). Die lijst was nog altijd geldig in 1846 en bleef het trouwens tot na de Eerste Wereldoorlog op enkele kleine wijzigingen na.

We vinden daarop:

- Rue de la Poussière = stofstraat, in de West-Wijck, ci-devant section de la Fraternité & deuxième section.
- Rue du Poêle = stovestraat, in de Middel-Wijck (tweede deel) section de la Liberté & première section.

Ten overvloede staat er nog bij *stofstraetje dans la rue d'argent*.

Een verschrijving is het dus niet; het arm dutske moet goed en wel in de stofstraat, rue de la poussière gevonden zijn.

Maar waarom dan Sophia Stove en niet stof of iets dat daarop leek, zoals Stofels bijvoorbeeld?

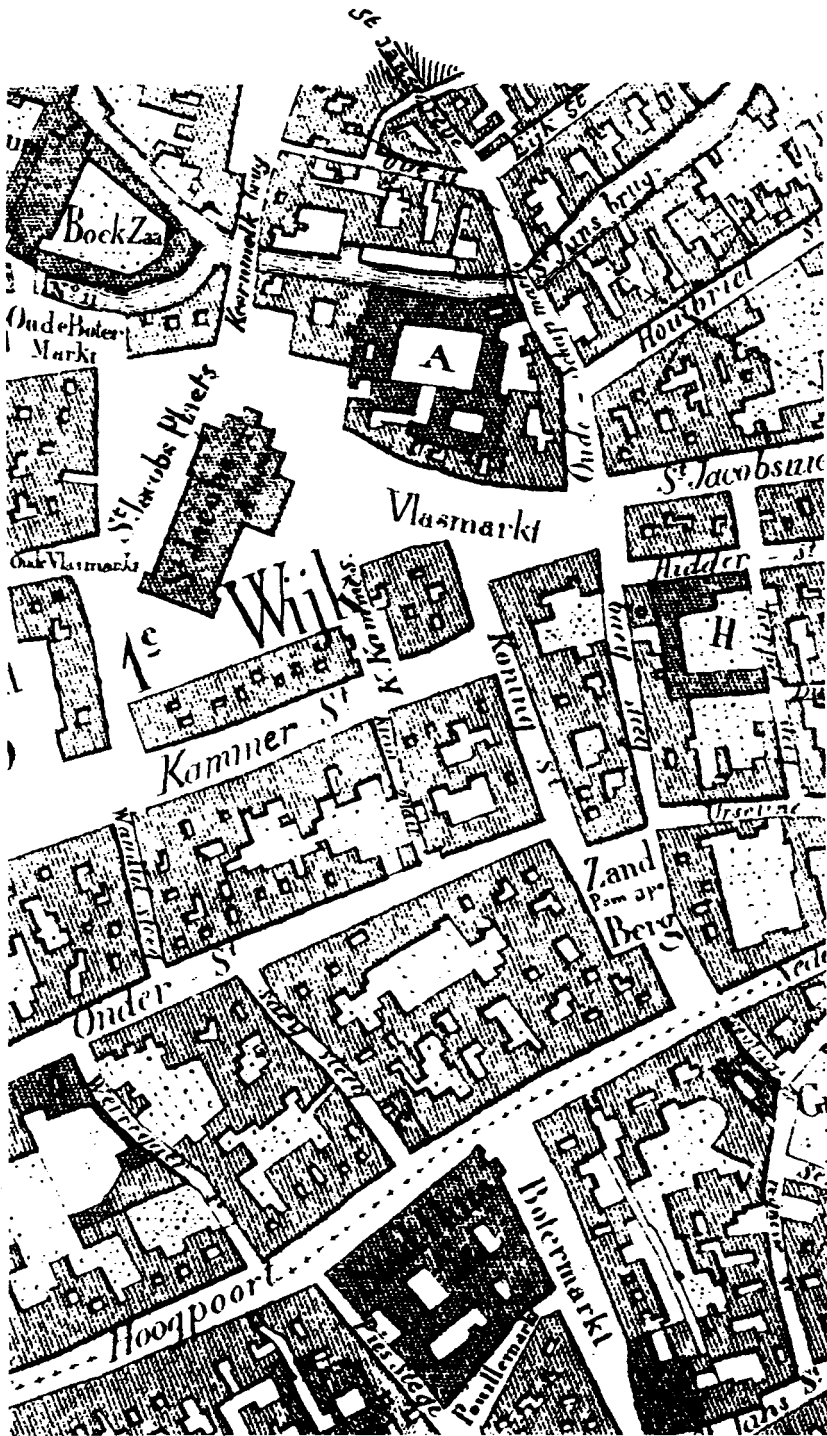
De "Nota's straatnamen" in het fonds Van Werveke (Stadsarchief Gent) brengen de oplossing (3):

- In 1391:...up de Leye bachten freren... de stoofsteghe (Renteboek Armen Sint-Niklaaskerk, f° 19vo)
- In 1482-83:... huus int straetkin tusschen onderberghen ende de Leyen hier te voeren eene mannestove gheweesen die men heet dmaenkin. (Register staten van goed f° 131).
- In 1511-12:...huus...up de Leye achter tclooster van de freremineuren... houchuus sijnde vander straete beweghend tonderberghenwaerts... Een huus... wijlen eene vrouwestove ghesijn ghenamnt de Craye staende neffens den voornomden houchuuse ten Cuupgate waert. (Wezenboek, f° 21)
- In 1571-72:... twee huusen... int stoofstraetkin ende onderberghen daerof tprincipael huus ghenomnt was de Craeye... (Jaarregister f° 167)
- In 1607-08:... huus...int stoofstraetkin onderberghen. (Acten en Contracten, Gedele, f° 99vo)

De eerste stofstraat die Van Werveke genoteerd heeft dateert van 1687: ...int stofst. onderberghen.

(Betoogboek overlidens 1678-1703, II f° 65).

En in 1796 schreef Goethals stofstraat op zijn plattegrond en in 1799 deed De Vreese hetzelfde op de zijne.

Vergroot fragment van de plattegrond van Gent van A.J. Saurel (1841).
 A = Vondelingenhuis.

In 1813 tenslotte weerhield *mairie* Vanderhaeghen stofstraat als officiële straatnaam. Maar blijkbaar is in het collectief geheugen - dat zoals bekend olifants-trekjes vertoont - de stoof toch blijven hangen waardoor de commissaris de vondeling Stove genoemd heeft.

Stove en niet Stoof omdat die laatste alleen in samenstellingen gebruikt wordt, zoals stoofbuize, stoofbustel en druug stoofhijt, waarmee gevent werd in de tijd dat er nog kachels bestonden die met hout aangemaakt werden.

En met de gecreëerde naam Sophia Stove is het meisje uit de stofstraat dan haar nieuw leven begonnen.

In het Sint-Janshospitaal ingericht voor vondelingen en verlaten kinderen, gelegen in de Sint-Jansdreef; het gebouw met de letter A op de plattegrond van Saurel (4).

Voor de Gentenaars was dit de rolle of het rolleke, toen uiteraard nog niet synoniem van stadsgevangenis waarvoor tot in 1901 de mammelokker diende. De rol wordt beschreven als een cilindervormige kast draaiend rond een verticale as. Er was een open kant aan waardoor men het kind in de kast kon leggen en met een halve draai naar de binnenkant van het gebouw keren.

In de "vindingsakten" staat steevast... *gevonden in de rolle hangende aan het vondelingshuis...* wat voor zo een makelij pleit.

Van 1820 tot aan zijn afschaffing in 1863 is die rol voor de meeste vondelingen de ingangspoort van hun nieuw leven geweest. Niet voor "Stoveke" die langs de grote poort naar binnen gegaan is.

Wat brengt een ouder of een ouderpaar ertoe het kind dat zij twee jaar lang verzorgd en gekoesterd hebben achter te laten?

Alleen een extreme familiale of sociaal-economische noodsituatie lijkt dat te kunnen verklaren.

Die laatste bestond ongetwijfeld in 1846 en ze had twee luiken.

Enerzijds was er de crisis in de textielindustrie waardoor in dat jaar het aantal spinsters en wevers in Oost- en West-Vlaanderen maar 60% meer was van wat het zes jaar voordien - in 1840 - geweest was.

Anderzijds was er de voedselschaarste door de misoogst van de aardappelen het jaar voordien. Aangetast door een schimmelziekte in juli 1845 viel die oogst van 325 kgr. per inwoner op 27,5 kgr. Over 365 dagen uitgesmeerd betekende dit 75 gram aardappel per inwoner en per dag waar het normaal ca. 900 gram was.

Mei 1846 was dus de critieke overgangstijd tussen een karige - opgebruikte - oude oogst en de nog niet beschikbare nieuwe.

Het probleem van de voedselvoorziening werd nog verergerd doordat schaarste en prijsstijging altijd hand in hand gaan (5).

Het sterftcijfer loog er dan ook niet om. In het normale jaar 1844 waren er in Oostvlaanderen 18.032 sterfgevallen en in 1846 waren dat er 23.369 of bijna 30% meer (6) en van de typhusepidemie van het jaar nadien was er toen natuurlijk nog geen sprake.

Stoveke kwam dus terecht in het Vondelingenhuis dat samen met het Hospitaal voor Zieke Kinderen in het voormalige Sint-Janshospitaal ingericht was en administratief onder de Commissie der Burgerlijke Godshuizen ressorteerde. Voor de verzorging en opvang zorgden in beide inrichtingen de Zusters van de H. Kindsheid Jesu.

Zij werd daar afgeleverd, niet daags nadat zij gevonden was - zoals te verwachten - maar op 26 mei d.i. veertien dagen later (7). Heeft de politicommissaris gedacht dat het om een verloren gelopen kind ging dat door de ouders wel zou opgeëist worden?

En heeft hij het in afwachting daarvan ergens ondergebracht totdat bleek dat dit niet het geval kon zijn?

Maar wie heeft er zich dan wèl gedurende die tijd over ontfermd?

Stoveke werd daar geregistreerd onder nr. 5293. Of er toen al, ook nog een zaalnummer gegeven werd zoals het reglement van 10 jaar later voorschreef is niet zeker (7bis). Dat nummer droegen de kindjes rond de hals en was als identificatienummer bedoeld. Voor Stoveke met haar "hoge" leeftijd was dat overigens niet nodig.

Zij bleef daar tot de 30e mei en voor die vier dagen betaalde de commissie aan de voedster: 2,52 fr.

Aan het vondelingenhuis waren permanent 3 voedsters verbonden (8) die elk twee, zelden drie baby's zoogden. Wanneer nodig werden er meer in dienst genomen. Zij hadden kost en inwonen en een jaarsalaris van ongeveer 160 fr. De voedster die ten tijde van Stoveke als aangeefster bij de Burgerlijke Stand optrad was de 22-jarige Francisca Nimegeerts.

Voor hun werk beschikten de voedsters over drie kamers: een *warm- en speelplaats der vondelingen* van ca. 4,5x6 m. links van de ingangdeur gelegen en waar zeer vermoedelijk de rol in uitgaf, een *plaats voor de voedsters* van ca. 5x7 m. en een keuken, allebei langs het water gelegen (9).

Stoveke werd uitbesteed in Gent en was daarmee een van de weinigen die in de stad bleef.

De meesten - maar ze waren dan wel maar enkele dagen, weken of maanden oud, m.a.w. ze waren nog borstkindjes - kwamen in de nabije en zelfs verre periferie terecht.

Als voedsterling belandde zij op 31 mei in het gezin van dagloner Petrus Jozef Coors (25 j.) en Barbara Rijm (26 j.) dat toen in de Abeelstraat nr. 39 woonde en kinderloos was.

Ze hadden twee jaar voordien een meisje van 14 dagen oud verloren en een jaar later (op 3 sept. 1845) was hen een levenloos jongetje geboren.

Stoveke was daar nog geen 15 maand toen haar pleegvader stierf, op 26 aug. 1847. In de Bijloke. Mogelijks is hij het slachtoffer geworden van de toen woedende typhusepidemie.

Zij bleef bij zijn weduwe in de *bogaerdstraat* en verhuisde mee naar de Hero-

deszak nr. 13 (10) toen die hertrouwde met Antonius Louis van Theemsche (22 j.) op 26 dec. 1849.

Met de geboorte van Maria joanna van Theemsche, nog geen vijf maand later (19 mei 1850) kreeg Stoveke een speelkameraadje.

Dat spelen moet met een dikke korrel zout genomen want veel tijd om te spelen zal er niet geweest zijn.

Tot 30 sept. 1858 kregen haar pleegouders een vergoeding d.w.z. totdat zij ongeveer 14 jaar oud was... of wellicht beter totdat de commissie 12 jaar lang voor de vondeling betaald had (11).

Vermoedelijk werd van dan af een kind in staat geacht door arbeid de gemaakte kosten volledig te kunnen dekken.

Dat die kinderarbeid al zeer vroeg een aanvang nam illustreren de vergoedingen die afnamen met het opgroeien en bijgevolg met het meer en meer productief worden van de vondeling.

Die vergoeding bedroeg:

- Van 31 mei tot 30 juni 1846, d.i. voor 1 maand (uitzonderlijk): 5,33 fr.

- Van 1 juli 1846 tot 30 juni 1850, per kwartaal: 12,17 fr.

Stoveke was dan ca. 6 jaar oud.

- Van 1 juli 1850 tot 30 juni 1853, per kwartaal: 9,17 fr.

Stoveke was dan ca. 9 jaar oud.

- Van 1 juli 1853 tot 30 juni 1858, per kwartaal: 5,50 fr.

Stoveke was dan ca. 14 jaar oud.

- Het laatste kwartaal van 1 juli tot 30 sept. 1858 was de vergoeding iets groter: 6,44 fr. Had zij misschien arbeidsdagen verzuimd tengevolge van ziekte?

Telkenjare kwam daar nog in de laatste dagen van mei - rond haar verjaardag als vondeling - een stel kleeven bij, in het register ingeschreven als *Gegeven de kleeding* zonder beschrijving van de stukken of opgave van de prijs en in febr. 1856 daarenboven nog de *kleeding van afdank, un trousseau de départ, consistant dans un habillement complet* (12).

Met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid mag gesteld dat Stoveke rond 1 juli 1850 in het arbeidscircuit ingeschakeld werd, d.w.z. toen zij ongeveer 6 jaar oud was.

Een uitzonderlijk geval was dat niet. In de fabriek Voortman (katoenindustrie) bijvoorbeeld maakte het aantal heel jonge kinderen (vijf-negen jaar) die er in 1859 werkten 2,20% uit van het aantal arbeiders en de groep tussen vijf en veertien jaar 18,5%, dat is bijna één op vijf van het aantal arbeiders.

De arbeidsdag was voor de kinderen even lang als voor de volwassenen, 's winters van zonsopgang tot 10 uur 's avonds en 's zomers van vijf uur of half zes tot 8 uur (13).

Het zou tot 1889 duren vooraleer de wet op de vrouwen- en kinderarbeid daar een kleine verandering in bracht.

De kinderarbeid van Stoveke kan best fabrieksarbeid geweest zijn. Zij wordt

immers fabriekswerkster genoemd in haar huwelijksakte.

Haar onvermogen diezelfde akte te ondertekenen illustreert ook nog de kinderarbeid. Tijd om naar school te gaan was er niet.

Op 1 okt. 1858, met de uitbetaling van de laatste vergoeding sloot de commissie met *Dit kind is afgedankt* het dossier Sophia Stove af.

Van de 155 vondelingen van het jaar 1846 waren er ondertussen 75% gestorven, d.i. iets meer dan het jaarlijks gemiddelde in de elf jaren van 1840 tot 1850 (14).

Die schrikwekkende kindersterfte was voor de sociaal hervormer Ducpétiaux één van de argumenten voor de afschaffing van de rol: *Ils (les tours) augmentent d'une manière effrayante la mortalité des enfants* (15).

Negen jaar lang zal dan verder het leven van Stoveke meer dan waarschijnlijk dat van het Gentse fabrieksproletariaat geweest zijn.

Op 24 april 1867 trouwde ze - ongeveer 23 jaar oud - met Jacobus Franciscus Thiéry, *fabriekswerker* zoals zij en met zeer vermoedelijk hetzelfde verleden van kinderarbeid want ook hij kon de huwelijksakte niet ondertekenen.

Geboren op 26 juni 1842 was hij het derde kind in het gezin van Frans Napoleon Thiéry en Emeliana Joanna Van Houbroeck.

Hij was één van de dertien kinderen die in dit gezin geboren werden en één van de zeven die de volwassen leeftijd bereikten.

Dat is een mortaliteit van "slechts" 46% wat bijzonder gunstig afsteekt bij die van de vondelingen.

Hij was de achterkleinzoon van Philippe Thiéry en Maria Catharina Josepha Demarcq (of De Marque) die ook de voorouders zijn van Johan Daisne alias Herman Thiéry en van "den board Thiéry" (16), de legendarische figuur die iedere Gentenaar gekende heeft die "iets" ouder is dan "driemaal zeven".

Zij kregen twee kinderen:

-1. Emilia, °Gent 3 juli 1867, †Gent 19 dec. 1869.

-2. Jacobus, °Gent 11 maart 1869, †Gent 18 juli 1930. Hij huwde te Gent een eerste maal met Sidonie Coene op 12 juli 1890 en een tweede maal met Amelia De Rijke op 29 dec. 1926. Uit het eerste huwelijk werd een dochter geboren, Elvire Thiéry (°Gent 14 aug. 1893, †Gent 5 dec. 1959). Zij huwde ook tweemaal, eerst met Karel de Laethauwer op 4 apr. 1914 en dan met Raymond De Jongh op 10 aug. 1935.

Amper 15 maand heeft Sophia Stove voor haar zoontje kunnen zorgen. Zij stierf op 20 okt. 1870.

Haar echtgenoot hertrouwde vijf jaar later, op 23 febr. 1876 (te Gent) met Florentina Leyman, °Kaprijke op 18 mei 1849.

Dat was Sophia Stove, vondeling aan twee jaar en gestorven aan zesentwintig. Ongeluk met geluk en dan weer ongeluk.

NOTEN

1. De Wegwijzer der stad Gent (Druk D.J. Vanderhaeghen-Hulin) van 1846 - dus gedrukt in de laatste weken van 1845 - vermeldt j.B. Deshayes als *agent van policie* van de 1e wijk en die van 1847 als agent van de 2e wijk. Hij zal dus in de loop van 1846 van de eerste naar de tweede wijk gemuteerd zijn. Zeer waarschijnlijk vóór 12 mei. Waarom zou hij daar anders om 10 uur 's avonds rondgelopen hebben?
2. Stadsarchief Gent (SAG). Modern Archief, reeks R, nr. 360. Met dank aan Mevr. L. Charles die mij dit signaleerde.
3. Portefeuille 305: Stoofstraat.
4. Afgaande op die plattegrond ligt het vondelingenhuis aan de Oude Schaapmarkt. Dat is ook de mening van J.J. Steyaert (Volledige Beschrijving der stad Gent, Gent 1857): ...Oude Schapenmarkt, welke zich van de Vlasmarkt tot het St-Jansbrugskan aen het nieuwoortje uitstrekt (p. 153).
Van Werveke schrijft in Het Laatste Nieuws (22 juni 1931) in een artikel over vondelingen... de rol van Gent bevond zich in de Sint-Jansdreef in een gebouw van het Sint-Jansgodshuis.
In alle "vindingsakten" van mei, juni en juli 1846 wordt van de voedster (zie daarover verder in de tekst), die de aangifte doet, gezegd... *woonende in de Sint-Jansdreef*...
De officiële lijst van de straatnamen van 1813 hakt de knoop door. De *Pont de l'avenue = Dreef brug* ligt in de *Avenue St-Jean = Sint-Jansdreef*.
De Sint-Jansdreef liep dus (van de Steendam) over de Sint-Jansbrug tot aan het Sint-Janshospitaal (wat logisch is) en daar begon dan de Oude Schaapmarkt.
5. G. Jacquemyns. *Histoire de la crise économique des Flandres (1845-1850)*. Brussel 1929.
6. G. Jacquemyns o.c. p. 361.
7. Archief van het O.C.M.W. Gent. Register (vondelingen) 894, f°5044.
Tbis. *Hôpital et Hospice St Jean à Gand. Règlement*. Gent 1856. Druk F. & E. Gyselynck. Bibl. Univ. Gent, nummer G. 22064 (40).
8. E. Ducpétiaux. *Du sort des enfants trouvés et abandonnés en Belgique* in *Bulletin de la commission centrale de statistique de Belgique*. Brussel 1843. p. 207-271.
9. SAG. Atlas Goetghebuer, L130/3: Plan van bouwmeester J. De Hoon. Toestand in 1844.
10. Een verdwenen straatje zonder einde in de toenmalige Zaeymanstraat, nu Dobbel Slot.
11. Aan E. Ducpétiaux (o.c. pag. 243) die daarover enquêteerde antwoordde de stadsadministratie dat de vondelingen aan de pleegouders overgelaten werden en dus de vergoedingen gestaakt als zij 12 jaar oud geworden waren.
Aangezien veruit de meeste kinderen die hun bestaan als vondeling begonnen, maar enkele dagen, weken of maanden oud waren zal de leeftijd van 12 jaar ongeveer overeengekomen zijn met een 12 jaar lange uitbetaling van vergoedingen. Met uitzonderingen werd blijkbaar geen rekening gehouden.
12. E. Ducpétiaux, o.c. pag. 243.
13. R. De Herdt & B. De Graeve. Tent. cat. *Kinderarbeid van omstreeks 1800 tot 1914*. Gent 1979.
14. G. Callier. *Rapport présenté par le collège en séance du conseil communal du 9 mai 1863 au sujet de la suppression du tour établi à Gand pour recevoir les enfants trouvés*. Gent 1863.
15. E. Ducpétiaux o.c. pag. 268.
16. Johano Thiéry. *Rond de beroemde erfeniszaak der familie Thiéry*. Gent s.d. (1938).

E. OSSIEUR

FILIPS VAN ARTEVELDE

Volgens Paul Rogghé is er uit de geschiedkundige bronnen van voor 1345 vrijwel niets met zekerheid te vinden over Jacob Van Arteveldes zonen, Jan, Jacob en Filips. Het is pas vanaf "goede disendach" (13 januari 1349), toen het bewind van Gerard Denijs door aanhangers van Lodewijk van Male tot een bloedig einde was gebracht, dat er over zijn zonen een en ander terug te vinden is. Ik som gewoon op. Jan en Jacob hebben vrijwel zeker de reactie van de graaf tegen de Anglofielen bestreden want ze kregen 50 jaar ballingschap van de Vlaamse graaf "wegens meuten end van ballinghen te sustinerne". Zeker op 12 september 1350 waren Jan en Jacob onder de bescherming van Edward III opgenomen in Engeland. Pas op 21 oktober 1360 mochten ze beiden naar Vlaanderen terugkeren dankzij een clause die Edward III had laten opnemen in het verdrag van Bréquigni (1360).

Op 10 augustus 1361 betaalde Jan de "bloedprijs" voor de moord door hem gepleegd op de gewezen Gentse hoofdman Jan de Scoutete. Jan Van Artevelde had, na de dood van zijn moeder, Katelijne De Coster, zijn jongere broer Filips en zijn zus Katelijne onder voogdij genomen. Jan overleed in 1365.

Jacob betaalde in 1368 de "bloedprijs" voor de moord door hem gepleegd op Lieven Van Ackere. Jacob zelf werd op zijn beurt gedood door Wouter De Mey in februari 1371.

De kinderen van Artevelde bleven, ondanks hun verbanning, in het bezit van "de vier huse gheel, met der erven daer zij up staen in den Paddenhouc" en "thuus staende up den Kalandeberch daer Jacob haerlieder vader huut verstarf". Zijn we over Jan en Jacob zeer schaars ingelicht, over Filips zijn we dat nog minder.

Geboren op 18 juli 1340 was Filips precies 5 jaar toen zijn vader werd omgebracht. Filips had in 1378 renten "in den Hoeck" over de (vrijdag)markt. Jacob en Filips stonden te Gent geregistreerd als "erfachtige lieden" d.w.z. grondeigenaars die bezittingen hadden binnen en buiten de stad. Dat is zowat alles wat wij tot hiertoe uit betrouwbare bronnen kunnen halen. Natuurlijk hebben diverse kroniekschrijvers allerlei verhalen over Filips Van Artevelde opgehangen, maar die verhalen blijken tegenstrijdig te zijn en niet te controleren. Wij beperken ons dus zoveel mogelijk tot de bronnen waar geen persoonlijke interpretaties op rusten zoals bijvoorbeeld de stadsrekeningen.

In 1379 brak de Grote Gentse Opstand uit tegen de centraliserende tendenzen van het grafelijk gezag. De graaf, die alleen maar oog had voor een zo groot mogelijke economische bloei, die de opbrengst van zijn taksen zou doen stijgen, had aan de Bruggelingen de toelating gegeven de Zuidleie in de richting van Ekkerghem te graven. De voorloper van de Brugse Vaart zou op die manier water kunnen aftappen van de Gentse Leie om de steeds maar verzandende

Brugse wateren door te spoelen. De economische bedoeling zal natuurlijk wel goed geweest zijn, want een welvarende Brugse handel was ook in het voordeel van de rest van het land. De graaf was echter vergeten de Gentse schippers te raadplegen die veel beter van de hydrografie van Vlaanderen op de hoogte waren dan de onkundige grafelijke raadgevers. De Gentse schippers wisten maar al te goed dat het aftappen van het hoge waterpeil een regelrechte ramp voor Gent zou betekend hebben. Niet omdat Brugge dan meer graan aangevoerd zou krijgen, zoals men tot hiertoe aannam, maar omdat het Gentse graanstapelrecht wegens een te laag waterpeil in de praktijk gewoon niet meer zou KUNNEN. Een stad die voor één of ander produkt het stapelrecht bezat hoefde eigenlijk niet te vrezen dat een andere stad ermee zou gaan lopen want inbreuk op een privilege was onwettig en mocht streng bestraft worden. Geen enkele stad zou een andere van haar privileges hebben durven beroven zonder instemming van de landsheer. Niets wijst er trouwens op dat de Vlaamse graaf van plan was om na het delven van de Zuidleie de graanstapel naar Brugge over te brengen. Hij had er geen enkel financieel belang bij Gent tegen zich in het harnas te jagen. Noteren we dat Gent op zijn minst evenveel belastingen in de staatskas liet vloeien als Brugge. Dat zijn toelating tot het graven van de Zuidleie bedoeld was om de Brugse verzandende wateren, die ook de dood van Brugge konden betekenen, door te spoelen lijkt mij onbetwistbaar. Dat de Gentse pleiten op de Leie vast zouden kunnen lopen moet hij uit het oog verloren zijn. Het spreekwoord "schoenmaker blijf bij je leest" was hier van toepassing. Zelfs de Gentse durmeschippers en vreemde schippers, met hun platboomde vaartuigjes, zouden tijdens de zomer vastgelopen zijn in een te laag waterpeil waardoor zelfs het lastbreekprivilege van de Gentse schippers niet meer kon gewaarborgd worden. Kortom, de twee grootste Gentse economische voorrechten stonden op het spel. Wat Brugge ten goede zou komen zou Gent ten dode opschrijven. Geen wonder dat de rijke Bruggelingen aan de kant van de graaf stonden en de Gentenaars een krop in hun keel hadden. De eerste reactie van Gent was dan ook eerst en vooral de graafwerken met geweld stilleggen. Het lont dat de bom van de oorlog tegen de graaf deed barsten was de moord op Rogier van Outrive, een grafelijke baljuw, die een ander Gents privilege niet had gerespecteerd. De baljuw had namelijk een Gents poorter laten aanhouden op 5 september 1379. Eén van de drie grote Gentse Keuren (1297) bepaalde immers dat alleen de stad het lijfstraffelijk recht, het burgerlijk recht en de procesvoering over Gentse poorters bezat. Bij de aanhouding had de baljuw een procedurefout gemaakt waardoor de magistraat buiten spel werd gezet. Omdat de Gentenaars al op de toppen van hun tenen liepen wegens het laten delven van de Zuidleie, tussen 19 maart en 23 juli 1379, deed die tweede schending van hun privileges de deur dicht. Men kwam nu openlijk in opstand tegen de graaf. Onmiddellijk na de dood van de baljuw nam Jan Yoens, niet toevallig de deken van het schippersambacht, de leiding van de opstand op

zich. Samen met 4 andere hoofdmannen trok hij het stedelijke gezag naar zich toe en verwoestte te Wondelgem (aan het huidige Jan Yoens speelplein) het nog maar pas opgetrokken grafelijk kasteel. Een blitz-operatie, vanaf 11 september gestart, bracht de sociaal misnoegde klassen in Vlaanderen zowat overal aan de macht (Deinze, Kortrijk, Ieper, Menen, Diksmuide, Brugge, Aalst, Ninove, Geraardsbergen en Nieuwpoort). Het plotse overlijden van Yoens te Aardenburg, begin oktober, verhinderde niet dat ook het platteland onder het bewind van de rebellen werd gebracht. Alleen Dendermonde en het belegerde Oudenaarde had de grafelijke partij, samengesteld door de rijken en de welgestelde neringen, nog in haar macht. Met het Gentse schippersambacht aan het hoofd werden in februari 1380 een aantal ridders en aanhangers van de graaf afge maakt en Oudenaarde werd bezet. Een bestand leidde tot de verbanning van de verantwoordelijken van deze expeditie, waaronder de leider Jan Perneel. De vorsten van Holland, Henegouwen en Brabant beloofden bijstand aan de Vlaamse vorst omdat zij een uitbreiding van de volksopstand naar hun streek vreesden (15 april 1380). Zo begon Gent terrein te verliezen. De graaf van Henegouwen leverde Jan Perneel uit aan Lodewijk van Male waarop zijn ont-hoofding te Rijsel volgde. Brugge en Ieper, waar de rijken zeer tijdelijk weer aan de macht waren gekomen, hadden zich inmiddels ontdaan van het sociaal misnoegde weversbewind en haalden de graaf in. Vanaf augustus 1380 ont-stond te Brugge een waar bolwerk tegen de Gentenaars. Het daarop volgende bestand schortte vanaf 11 november 1380 de oorlog tijdelijk op gedurende het gevreesde winterseizoen (de winter begon volgens onze voorouders precies op 11 november, Sint-Maarten). Onder leiding van de Bourgondische hertog Filips de Stoute, voogd van de minderjarig Franse koning Karel VI, kon de Vlaamse graaf meer en meer rekenen op de steun van Frankrijk. Vanaf februari 1381 brak het geweld weer los. Vanaf september 1381 sloot de groep rond Gent zich steeds meer. De handel lag zo goed als stil en de neringen had-den weinig omhanden. Filips Van Artevelde werd in december 1381 opgeroe-pen om samen met zes andere Gentenaars "te zitten over 't verbeurde goet" van de vijanden van de stad. Filips Van Artevelde, die later de bijnaam "Lippin de Loddere" kreeg, werd eigenlijk als laatste troef ingeschakeld voor propa-gandadoeleinden. Loddere betekent eigenlijk loeder, een lokmiddel van de valkenier in de vorm van een vogel waarop een stuk vlees kan gebonden wor-den. Filips' bijnaam luidde dus eigenlijk "het lokaas". Dit hoeft niet te verwon-deren want het waren zeker niet zijn capaciteiten die de menigte rond hem schaalden. Het was alleen maar zijn familienaam en zijn afkomst. Men had hem alleen daarom naar voor geschoven om tijdens de opstand elders in Vlaanderen aanhangers onder de symbolische Arteveldekoepel te lokken. Zijn persoon moest als het ware doorgaan voor de slogan: "geef ons terug een Artevelde voor vrijheid en nering". Dat verklaart ook waarom wij voor de op-stand nergens een spoor van hem terugvinden in de archivalia als zou hij een be-langrijk iemand geweest zijn met bevoegdheden of politieke capaciteiten. Op

het ogenblik dat men er aan dacht om Filips als lokaas in te schakelen was hij er zelfs niet op voorbereid want men vond hem "in een stove, ende zy brachten hem up Thoochuus" op de Vrijdagmarkt. Filips schijnt een man geweest te zijn die zich, voor zijn verheffing omwille van zijn beroemde vader, weinig aantrok van de politieke gebeurtenissen en er gewoon maar op los leefde zoals rijkelui toen deden. Men moet weten dat stoven badhuizen waren waar het nogal erotisch aan toeging. Toen het graafgezinde Brugge door de Gentse opstandelingen was veroverd gedroeg Filips zich er als een wellusteling. Hij gaf "aux dames et aux damoiselles de Gand disners, soupers, banquets, et si se donnoit boin temps en amer par amours". Naar het schijnt was Filips ook een snoever en een uitdager wat er op wijst dat hij geen diplomatiek talent had. Op 24 januari 1382 werd hij met Sanders van Vaernewijck, Rase van den Voorde, Jan de Hert en Jan Herman tot hoofdman van Gent gekozen. Eigenlijk werd hij opperhoofdman met 16 knapen te zijner beschikking in tegenstelling tot de andere hoofdmannen die er elk maar 6 kregen. Het eerder onverwacht militair succes van Filips op het Beverhoutsveld bij Brugge (3 mei 1382) zal hem waarschijnlijk naar het hoofd gestegen zijn waardoor hij de volgende weinig diplomatieke uitspraak waagde: "nous amenrons (de Franse koning) à Gand aprendre à parler flament". Het getuigde zeker niet van politiek inzicht de Franse koning uit te dagen op een moment dat er in Vlaamse rangen nog onenigheid heerste. Filips was er zich blijkbaar niet van bewust dat hij tegen Frankrijk niet sterk genoeg stond, maar ja, zo zijn nu eenmaal snoevers. Zelfs Pieter Vandenbossche, Filips' trouwste medewerker, getuigde later dat zijn hovaardij hem zijn nederlaag had gekost. Het succes van de Vlaamse rebellen bezorgde aan hun tegenstanders juist de meest doorslaggevende argumenten om krachtiger dan ooit in te grijpen, vooral dan in de zin van Franse militaire inmenging. Op 18 november viel het Franse leger het graafschap binnen en op 27 november versloegen zij de opstandelingen te Westrozebeke waar men Filips Van Artevelde onder de jammerlijk gesneuvelden terugvond. De nederlaag had echter slechts een klein contingent van de Gentse militie uitgeschakeld waardoor Gent de oorlog nog kon aanhouden tot 18 december 1385 onder leiding van Pieter Vandenbossche en Frans Ackerman. Zijn wij vandaag niet zo romantisch meer als in de 19de eeuw en bekijken wij heden de zaken objectiever, toch is Filips Van Artevelde met zijn gebreken een interessant figuur. Ook al was hij een schijnheld, markant was hij in ieder geval.

Uit de stadsrekeningen vernemen we dat na zijn dood in zijn herberg 41 amen (5673 liter) wijn en malvoisie achterbleven: "...alse vanden 41 hamen ende wijn ende maelvezeie, die bleven in de herberghe, toe Philips voer van live ter doid...". Nu moet men weten dat in de 14de eeuw alle wijn liefst binnen het jaar moest opgedronken zijn, omdat houten vaten niet veilig genoeg waren voor een langere bewaring. De houten hoepels die men vroeger gebruikte om de duigen bijeen te houden zaten namelijk niet zo strak als de tegenwoordige sta-

len banden. Lekkage, met binnendringende lucht tot gevolg, was vroeger een niet te voorkomen handicap. Omdat Filips op 27 november stierf, en nieuwe wijn van een nieuwe oogst pas geleverd werd omstreeks 11 november, mag stellig worden aangenomen dat het hier om een zéér grote hoeveelheid gestockeerde wijn ging voor de tijd van het jaar. Tegen de nieuwe oogst, half september, half oktober, kan er in de praktijk niet veel wijn meer in het bezit van een wijngrossier (groothandelaar) geweest zijn, laat staan in het bezit van een wijntavernier (kleinhandelaar). Dat was voor één persoon met te weinig omzet financieel te riskant wegens het grote verzuringsgevaar. De grote hoeveelheid wijn in de kelder van Filips laat dan ook vermoeden dat er zich onder zijn herberg een wijnpakhuis-kelder bevond, die in het bezit was van een tussenpersoon (Filips zelf), waar wijngrossiers en wijntaverniers beroep op deden. Alleen een vermogend iemand met veel omzet liep weinig gevaar op bederf. Door mijn studie "Van wijn in Gent tot Gent in wording" weet ik dat de kans bijzonder groot is dat het pakhuis op de Hoogpoort te situeren was, wegens de zeer diepe kelders, uitgegraven in de helling van de "Zandbergheuvel". In mijn vorig artikel over Jacob Van Artevelde wees ik bovendien op de mogelijkheid dat Jacob, Filips' vader, een "zaemkoper" of makelaar was. Een vermogend tussenpersoon dus. Jacob moet vrijwel zeker een rijk man geweest zijn want van een ambachtelijk beroep dat hij zou hebben uitgeoefend is in geen enkel archivalisch dokument iets terug te vinden. In de praktijk zien we inderdaad dat hij regelmatig, in naam van de stad, als tussenhandelaar geschenken mocht leveren aan bepaalde personen zoals bijvoorbeeld ter gelegenheid van het huwelijk van iemand uit het voorname Gentse geslacht Van Vaerneuyck: "...Item Ja. Van Artevelde van ene vergulde coppe, eene zelve trepiere, ende ene scale der up, met eene scedele... Van Vaerneuyck doe hi huwede (Stadsrekeningen 1335-36 f° 10). De functie van makelaar werd in die tijd omschreven als "zaemcoper", te interpreteren als een persoon die voor een potentiële koper een potentiële verkoper zoekt, of andersom, teneinde "samen" met de koper of verkoper in kwestie een koop tot stand te brengen. De meest aangewezen personen die voor het verwezenlijken van een "samenkoop" in aanmerking kwamen waren vanzelfsprekend de "hosteliers", die zeer goed de handelaars van hun eigen stad kenden. Zij fungeerden als het ware als primitieve "gouden telefoongids" om zo vlug mogelijk aan hun vreemde, pas aangekomen gasten-handelaars, de gepaste adressen van mogelijke kopers of verkopers door te geven in ruil voor een percentje. De herberg van Filips als een hostellerie beschouwen is dan ook helemaal niet gewaagd. Een beroep dat van vader op zoon overgaat was in die tijd ook heel gewoon. Het is dus mogelijk dat Filips eveneens het beroep van "zaemkoper" uitoefende. Met de geregistreerde voorraad in zijn pakhuis bij de hand kon hij gemakkelijk kopers met verkopers in contact brengen en als tussenpersoon optreden. Of hij al dan niet tijdelijk zelf in het bezit is geweest van de gestapelde wijn is niet uit te maken.

BRONNEN

- Maurice Vandermaesen, Marc Ryckaert, Maurits Coornaert, De Witte Kaproenen in Cultureel Jaarboek Oost-Vlaanderen, Bijdragen Nieuwe Reeks nr. 10, Gent, 1979.
- Paul Rogghé, De zonen van Jacob Van Artevelde in Overdruk uit het Jaarboek van het Heemkundig Genootschap Land van Rode, Gentbrugge, 1971.
- De Smet J.J., in Biographie Nationale, Brussel, 1866, I, 485;
- De Vries-De Tollenaere, Etymologisch woordenboek, Utrecht, 1991.

Ronald DE BUCK

HOMMAGE AAN ROMAIN DECONINCK

Op Zondag 11 Juni 1995 ging er een sympathieke plechtigheid door aan het graf van de betreurde Romain Deconinck.

Een 50-tal vrienden waren samengekomen om de onthulling bij te wonen van een grafmonument: een medaillon in halfverheven beeldhouwwerk, Romain voorstellend, dat ontworpen werd door de Heer Etienne Hublau en uit sympathie volledig gratis uitgevoerd werd door de gebroeders Cornelis.

Er was een korte toespraak van de Heer Marcel De Stoop. Niet een van die klassieke bla-bla-vertoningen, maar enkele simpele woorden die recht naar het hart gingen van de aanwezigen en die Romain zeker zou gewaardeerd hebben.

Al bij al een intieme, gemoedelijke gebeurtenis die aan veel van de aanwezigen een gevoel van voldoening zal gegeven hebben.

Aangezien het toch ook de bedoeling van "Ghendtsche Tydinghen" is om bepaalde typische elementen voor het nageslacht vast te leggen, laten wij hier de tekst volgen van de toespraak van de Heer Marcel De Stoop.

'K BEN VRIE GELUKKIG DA YVONNE MIJ GEVROAGD HEE OM IETS TE ZEGGEN VANDOAGE. EN NIE ALLIENE GELUKKIG, 'T ES UUK EEN GRUUT' IERE!

NEN ECHE VRIEND GELIJK ROMAIN...

NEN ECHE VOLKSVRIEND...

NEN ARTIEST MEE EEN GRUUT HERTE, NE CREATIEVE GIEST, EEN ONTVLAMBOARE BEZIELINGE, EEN OERESTIRK GELUUF IN MENS EN KUNST EN IN THEOATER, ZUU IEMAND VERLOAT ON NUUIT!

ONS AANWEZIGHEID HIER VANDOAGE BEWIJST DAM'HET NIE KUNNE LOATEN VAN BIJ HEM TE ZIJN, BIJ ONZE ROMAIN.
HIJ BLIJFT LEVEN.

"GEIRE DOEN' ES GEIRE ZIEN", IENE VAN ZIJN MIEST FRAPPANTE LIJFSPREUKEN.

'T GIEN DA VANDOAGE HIER GEBEURT, WORDT VRIE GEIRE GEDOAN EN MOAKT ON LIEFDE VEUR GENT ZIJNE GRUUTSTE VOLKSAUTEUR, REGISSEUR EN AKTEUR VEUR ALTIJD ZICHTBOAR VEUR AL DE DIEJE DIEN HIER NOG ZULLEN STILLESTOAN EN ZEGGEN, KIJK! 'T ES ROMAIN...!

'K BEN VRIE BLIJE DA'K VANDOAGE DE KANSE KRIJGE OM ROMAIN EEN IERESALUUT TE BRENGE, EEN HOMMAGE AAN NE VRIEND, AAN MIJN VEURBEELD IN DAD' UNIEK VOLKSTHEOATERVAK.

'T ES AAN ROMAIN OM NU UUK NU KIER JAN-PUBLIEK TE ZIJN.
IK VOELE DAT HIJ NOAR ON AAN 'T KIJKEN EN AAN 'T LUISTEREN ES.

'T ES SPIJTIG DA'K IN DIENE VERMASSACREERDE MINARD NIE GOE MIER WETE WOAR DA'K MIJ MOE ZETTE OM U IN GEDACHTEN NOG NE KIER BEZIG TE ZIEN, ROMAIN...

ROMAIN

OAS DE LOATSTE DOEK TOESLOAT
EN DE LOASTE LUCHT UITGOAT
DE KOMIEK HEM AFSCHMINKT TOENS
VOELDE ZU EEN ROARE KILTE

-

OVER GENT VIELT ER - STILTE.

11 juni 1995. Onthulling Grafmonument Romain Deconinck. Foto's Christian Puttevels.

'K ZIE NOG AL DIE MENSCHEN TUPE,
GUUST, GINET, JEAN EN MEDARD.
VEUR DEN ALLERLOASTE KIER
POL, JULIET, BEER EN GERARD.
NOG TEGOARE WILLEN ZIJN
MEE YVONNE BIJ ROMAIN
IN DIE GROTE KIRKE
DOAR OP 'T SINT PIETERSPLEIN
'T ZAG DOAR ZWART VAN 'T VOLK
'T WAS AL MINARD-PUBLIEK
TREKZAK EN VIOLE, ZIJN MUZIEK

-
TWIEDUUSD MENSCHEN - ZWEGEN - TUPE.

MOAR!:

VEUR DE LEUTE EN 'T PLEZIER
IN DRIJ FIELEN OP 'T PLANKIER
'T WAS BIJ HEM DADE MOEST ZIJN
BIJ DE "BEREN" EN ROMAIN.
ROTJE SCHUIVEN VEUR DE MAN
DIE VEUR ALLEMAN EN JAN
MEE ZIJN HERTE VOL TALENT
ALLES OVER HOA VEUR GENT.

AOS GE BIJ YVON'KE GOAT
AOS Z'HEUR ALBUMS OPENSLOAT
OM NOG WA BIJ HEM TE ZIJN
KEUNINK MEE EEN GEWEN HERTE

-
RUST MOAR, GINTER IN DIE - VERTE

'K ZIE HEM ALTIJD MEE HEUR TUPE
GUUST, GINET, JEAN EN MEDARD.
NEN AGENT OF NE POMPIER,
POL JULIET, BEER EN GERARD.
AOS ZE MOAR ARTIEST MOCHT ZIJN
NEVEST HEM, HEURE ROMAIN.
ALTIJD TUPE WIRKE
'T KOST ER GIESTIG ZIJN.
AL NE KIER NEN TROAN,
U NE KIER LOATE GOAN.

'T LEVEN LACHEND KLEUREN MEE MUZIEK

-

HAND IN HAND - OP SCENE - TUPE...

WANT!:

MEE VEEL LIEFDE EN PLEZIER
SPEELDEN ZIJ EN JIJ VOL ZWIER
JA, BIJ ULDER MOESTE ZIJN,
BIJ YVON' EN BIJ ROMAIN.
EN ZIJN "BEREN" ZONGEN MEE
VAN "SANTE", NOG NE TOERNEE!
"GEIRE DOEN ES GEIRE ZIEN",
ZU HEE TJIJ ZIJN GENT GEDIEND

GEIRE DOEN ES GEIRE ZIEN...
DAG, ROMAIN. WIE WEET, MESCHIEN
TOT NE KIER WA LOATER,
IN DAT GRUUT THEAOTER
BIJ DE DIEJE
DIEN U GEIRE ZIEN?...

GENTSE MEMORIEDAGEN: 6-7-8 FEBRUARI

6 februari 675 (o.s.):

Overlijden te Elnone (Saint-Amand-les-Eaux) van de Heilige Amandus, de apostel van Vlaanderen. Bij een eerste poging om onze voorouders te bekeren was het voor Amandus nogal slecht afgelopen, want de inwoners van "Gand" hadden hem in de Schelde geworpen. (Tussen 629 en 639 richtte hij op de Blandijnberg een bescheiden kloostertje (cellula) op, als bruggehoofd voor zijn missioneringsactiviteit in het Gentse. Die cellula zou later uitgroeien tot de Sint-Pietersabdij. In zijn strijd tegen het "heidendom" werd hij krachtig gesteund door de Frankische koningen Dagobert en Sigebert II. Hij werd begraven in het klooster dat zijn naam draagt. Tijdens de Franse Revolutie is zijn stoffelijk overschot echter spoorloos verdwenen.)

6 februari 1787:

De pauselijke bul "Quid est Papa" (wie is paus?) wordt door de Raad van Vlaanderen verboden. De pauselijke nuntius wordt op bevel van Jozef II uitgezeten.

6 februari 1822:

Eerste opvoering in Gent van *Il Barbieri di Seviglia* van Rossini. Het stuk wordt aanvankelijk maar koeltjes onthaald doch zal na enkele voorstellingen tot een succes uitgroeien.

6 februari 1835:

De Koninklijke Maatschappij van Landbouw en Kruidkunde richt in het Stadhuis haar 52ste tentoonstelling in. Niet minder dan 2454 planten worden geëxposeerd waaronder 704 camelia's en 140 oranjebomen.

7 februari 1490 (o.s.):

"Den 7 sporcle 1490 was by Schepenen van der Keure in ghemeenen collegie ende beede de dekenen gheordonneert ende overeen ghedraeghen datter voortan maer zullen wesen TWAEUF CONINGSKINDEREN, te weten VAN ELCKEN LEDE VIER, end ooc wedden hebben ende winnen zo sy van oude tyden ghedaen hebben".

(DIERICX, Mémoires sur la ville de Gand, Gent, 1815, II, 535).

Dit betekent dus dat de Poorterij (Eerste Lid), de Weverij (Tweede Lid) en de Kleine Neringen (Derde Lid) voortaan elk nog maar vier koningskinderen mochten leveren. Elk Lid wou blijkbaar delen in die vorm van tewerkstelling. Destijds, in 1346, mochten ze er elk 8 leveren. In 1468 elk nog 5 en nu in 1490 elk nog slechts 4. Koningskinderen, ook wel moorkinderen of ribauden genoemd, waren aanvankelijk bezoldigde stadsdienaars die fungeerden als straatvegers, mestrapers, nachtwakers, verzorgers en opzichters van krankzinnigen, marktmeesters en toezichthouders bij processies. In de 14de eeuw bedienden zij in oorlogstijd waarschijnlijk de "ribaudekijns" of kanonnen van klein kaliber, gemonteerd op kleine wagentjes. Zoals men tussen de regels kan lezen is een besparing op stadspersoneel niet alleen van deze tijd.

7 februari 1667:

Gaspar De Crayer had geen kinderen maar wel een nicht die bij hem inwoonde en waarvan hij wel veel moet gehouden hebben. Om haar een bruidschat te kunnen geven verpandde hij in februari 1667 al zijn zilverwerk. Tien dagen later echter nam hij zijn zilverwerk terug en verving het door een parelsnoer van zijn vrouw en een gouden ketting. (Alleen zijn laatste levensjaren bracht deze Rubensepigoon (nabloeier in de schilderkunst) in Gent door tussen 1664 en 1669. Hij werd gedoopt in Antwerpen op 18 november 1584 en ging op 22-jarige leeftijd in de leer bij Raphael Coxie te Brussel. Vanaf 1635 was hij verbonden aan het hof van de Kardinaal-Infant Ferdinand, onze landvoogd. Gaspar werkte onder andere mee aan de stadsversieringen die in Gent opgesteld stonden ter gelegenheid van de Blijde Inkomst van Ferdinand. In 1664 vestigde hij zich in Gent, waarschijnlijk in de Kammerstraat. Zijn Gentse periode

voortdurend overschaduwd door financiële problemen. Hij stierf op 27 januari 1669 en kreeg zijn laatste rustplaats in de Dominicanerkerk te Gent. Het jaar voordien had hij nog maar pas het schilderij "de Marteling van de H. Blasius" voor zijn eigen grafplaats geschilderd).

7 februari 1818:

Stedelijke verordening betreffende het schilderen van de huisgevels: er mogen geen twee verschillende kleuren voor eenzelfde gevel gebruikt worden en de eigenaar moet op het Stadhuis een staal van de kleur neerleggen "op het bureel der publieke werken alwaar geen donker of duister koleur zal worden aangenomen".

7 februari 1853:

De militairen hadden al sedert jaren er met klem op aangedrongen, om dicht bij de ruiterskazerne, een rijsschool of manège in te laten richten. Het Stadsbestuur willigde hun wens in. De plannen werden opgemaakt door Louis Roelandt en de werken in mei 1851 aanbesteed voor de som van 63.968 goudfrank. Op 7 februari 1853 mocht de militaire overheid de manège in haar bezit nemen. Vele Gentenaars zouden er sindsdien "in het zand bijten". (Het gaat hier om de Rijsschool voor de Ruitersrij van de Krijgsbezetting in de Lange Violettestraat).

8 februari 1294:

Gwijde van Dampierre laat samen met 16 Gentse schepenen vijf akten opmaken waarbij alle onderlinge geschillen worden bijgelegd.

8 februari 1579:

Jan van Hembyze is meester van Gent, de Calvinistische Republiek. Zijn haat tegenover de katholieke godsdienst kent geen grenzen meer. Op 8 februari laat hij de kerkschatten van de Sint-Veerlekerk en de Sint-Martinuskerk door zijn trawanten plunderen of vernielen. (De Kerk als een zichtbaar genootschap en haar EENHEID heeft Johannes Calvijn belangrijker gevonden dan Luther dat deed. Calvijn heeft steeds veel moeite gedaan om de EENHEID der Kerk te bewaren en de kerkelijke TUCHT te handhaven. In plaats van te zeggen: "Hoe vind ik een genadige God?", was zijn eerste vraag: "Hoe kan Gods HEERSCHAPPIJ over de mensheid BEVESTIGD worden?". Calvijn eiste van zijn aanhangers dat zij hun geloof in DADEN zouden omzetten, niet alleen in hun privéleven maar eveneens in het OPENBAAR. Overal waar zij kwamen moesten zij een GEREFORMEERDE GEMEENTE STICHTEN. Jan van Hembyze deed zulks te Gent! In tegenstelling met de lutheranen vond een calvinist, die het met de godsdienstige politiek van zijn overheid niet eens was, in de godsdienst zèlf de rechtsgrond voor zijn verzet, als het moest zelfs met de wapens. Het calvinisme werd in de Lage Landen de belijdenis van de nationale

revolutie. De schrijver van de streng-hugenootse "Confessio Belgica", Guido de Bray, heeft daar sterk toe bijgedragen).

(LORTZ J.-ISERLON E., Beknopte geschiedenis van de Reformatie, Haarlem, 1971, 177-180).

8 februari 1837:

Een jongeling van 14 jaar vertrekt 's morgens om 9 uur te paard naar Brussel en is om 14u57 terug aan de Keizerpoort. De eigenaar van het paard, die gewed had dat het dier de heen- en terugreis zou doen in minder dan 6 uren, strijkt de som op van 6.000 goudfrank.

8 februari 1844:

Wij lezen in "Vlaensch België": "Het oud klooster der Chartreuzen, gewezen fabriek van den vermaerden Lieven Bauwens, is dezer dagen verkocht. De eene helft van dit klooster is door de Broeders van Liefde, gezegd van Joannes a Deo, gekocht en het overige deel door M. Malfait. Dit laetste zal tot fabriek worden ingerigt".

Ronald DE BUCK

GENT ELDERS ONTMOET

NOG OVER PETRUS JOZEF TRIEST

In een vorige bijdrage hadden we het over het monument van Petrus Jozef Triest in de Sint-Michielskathedraal te Brussel. Maar ook te Brugge is men blijkbaar kanunnik Triest niet vergeten.

In een zaal, ingericht als oud klaslokaal, van het Heemkundig Museum, Rolweg te Brugge, staat op het klasbord volgende tekst geschreven:

"Den Maandag 26 augst 1822 zijn alhier tot Brugge gearriveert van Gend jegens den avond met eene voiture van retour drie broeders van Liefde, te wete Broeder Vincentius, Benedictus ende Matthias ende hebben hunnen intrek genomen in een huysen staende op O.L. Vrouwe Kerkhof, welk huysen toebehoort aen pr. Engelbert Deschietere, heer van caprijke.

Deze broeders zijn alhier gezonden van wege den zeer eerw. heer Canonning Triest overste generael der broeders en zusters van Liefde omme de onwetende te leeren ende te onderwijzen ende eene schoole te openen als tot Gend ende andere plaetsen gepleegt."

David MAES

Van Prof. em. Dr. A.K. Evrard ontvingen wij de volgende bijdrage:
"In "Le Vieux Lille", oude stadswijk van Rijsel, vindt men nog altijd la Porte de Gand, la Place de Gand, la rue de Gand.

In een andere buurt, nl. aan de rue de Paris, treft men het Hospice Gantois aan, een oud gebouwencomplex met binnentuin en galerij.

Het Hôpital Comtesse (thans museum) werd in de 13e eeuw door de gravin van Vlaanderen Johanna van Constantinopel gesticht.

De gotische St-Maurice-kerk hangt vol schilderijen van de Vlaming Van Loo. Rijsel wemelt overigens nog van Vlaamse en Gentse herinneringen. Het was na Gent de 2e belangrijkste stad van ons graafschap."

VARIA:

DE DOODSOORZAAK VAN SOLDAAT ADRIAAN STRIMERSCH

Het nummer 2410 van de inventaris van de Oudburg, Rijksarchief te Gent, handelt over een proces ingespannen door de wet van Baarlevelde tegen Philippe Succaert, amman, van Drongen m.b.t. de jurisdictie over Baarlevelde (1671). Tussen de getuigenissen stak een medisch verslag uit 1637 van chirurgijn Pieter Arroij. Hij beschrijft de verwondingen die soldaat Adriaan Strimersch, gehospitaliseerd in de Bijloke, had opgelopen.

"Ick onderschreven gheswooren chierurghien hebbe bij laste van mijne edele heeren vanden Auderburch ghevisiteert in het hospitaal vande bijlooque Adriaen Strimersch soldaet dienende onder de compaignie van mijne voornompde edele heeren, den welcken ick hebbe bevonden gheaffligeert (1) te sijne met drij diversche quetsueren in sijnen rechten aerm, item gheinfereert (2) duer eene scheute, de eene recht in de jointuere vanden ellebooghe ende dijdende inde voorseijde jointuere, de andere wat beneden de jointuere penetrerende dweers duer de selve ende uijt commende eene groote palm boven de jointuere met quetsijnghe van de groote focili (3), waervan hij up den xiiien novembris overleden is. Attesterende de bovenschreven quetsueren cause gheweest te sijne van sijne doodt, mij toorconden xiiiiien novembris 1637.

w.g. Pieter Arroij
1637".

1. Affliger: kwellen, teisteren.
2. Inférer: afleiden, een conclusie trekken. Die verwondingen zijn af te leiden uit...
3. Focile: chacun des deux os du bras et de la jambe. Hier de (grote) ellepijp. R. Grandsaignes d'Hauterive, *Dictionnaire d'ancien français, moyen âge et renaissance*, Parijs, 1947, p. 293.

Erik L. SCHEPENS

GENSCHEN WOORDE EN UITDRUKKIJNGE
Deel XXV

kaak, kaak,
nen twiedekker!

Bijien gescharre...
en oetiekkend deur

Eddy Levis & Gill. Van Geert

Ge zoet heur mee
gien tange pakke

Syn.: "t Es een vuile
vrêwe; een vuil wijf;
een vuil dier; een vuil
dijnk; een vuile bies-
te; een vuile slonse;
een slonsewijf; een
sloeze; een luizege
smotse (<D: "smut-
zig"); een luishuufd;
ne luizekop; een luis-
uure; een luispokke,
ne luiszak; ne luize-
kroaker; ne luizevan-
ger; ne luizefritter; een
luizig mens (wijf); ne
luizeigoard, 't es een
vuil pond boter; een
lurre; een lirre van
een vrêwmens; een
smoesterigge, ne
smoeterirre, ne muus-
scher, een muusterig-
ge": een sloerie, een
vuile vrouw.

"hêk myn werkdin-
gen aen, 'k ben eene
vuyle tange en 't ging
er azoo nie eer da'k

getrouwd was."

(Snoecks Almanak, "Brief van een getrouwden vrouw", (1862)

"Ze ziet er fiezelefoes uit": ze ziet er slordig, verlept uit.

"Nen brodspoelder" of "een brodspoelderigge" komt van "brodde": een verwarde streng garen. Een brodspoel is een verwarde garenspoel. "brodspoelderigge": hij (zij) die ze doet verwarren.

"Nen broddelirre, broddelkluut, broddelkonte": "nen broddel" is het eerste mandje dat door een mandvelechtersleerling gevlochten werd. Het werd verkocht als kinderspeelgoed. Men gebruikt de uitdrukking voor iemand die "misbaksols", knoeiwerk of miskleunen aflevert.

Plaat 31

Ge goat er toch den dieren tijd nie in brengen

Syn.: "Schiet er moar uit, 't leeve es al diere genoeft; ge goat er de dierte in brijnge; ge zij bezig mee geld noar kwoa geld te smijte": iets nutteloos laten verloren gaan, gebruiken of kopen waardoor het schaars wordt. Geld verteren aan nutteloze zaken.

In mijne joengen tijd...

Syn.: "In mijn jonkheid; in den tijd da kik nog een jonk ventse (manneke) woar; in mijn jongde": toen ik nog jong was, in mijn jeugd.

'k Weete van tuute noch van bloaze

Syn.: 'k Weete van tuute (toeten) of bloaze; 'k wete van God of zijn gebod; 'k wete van niet den duvel, 'k wete van de wîreld ne mier; 'k wete ne mier van wa paroché da'k ben; -hoe da'k hiete": ik weet van niets meer.

'k Hê mijnen bult overal gedreege

Syn.: " 'kHê mijn kruis overal gedreege, 'k hê van alles teege gekoome; 'k hê al 't ien en 't ander meegemoakt; 'k hê al wa woaterkes deurzwomme": ik heb al een en ander meegemaakt.

Een beetse beloove en un beetse geeve...

En daarop volgt dan: "doet de zotten in vrede leeve": veel beloven en weinig geven.

Rotse schuive gelijk nen andere iefvrêwke...

Syn.: "Rotse volge lijk al d'andere; ge zijt een veurstekerigge; ne veuresteker; nie veure steeke!": aanschuiven en niet voorsteken. "Een rôte" is een rij.

OUDHEIDKUNDIGE KRONIEK

In een van zijn klassieke kroniekjes die hij meer dan 70 jaar geleden schreef, had Alfons Van Werveke het over

DE WITTE KAPROENEN

Praatjes

Er is een zeker punt van de plaatselijke geschiedenis, waarvan de naam zoo algemeen gekend is, en waarover tevens zooveel verkeerde inlichtingen zijn verspreid. Hoe kan het ook anders, als zelfs geschiedschrijvers er geen weg mede wisten! Een lid van de Koninklijke Kommissie van Geschiedenis, behorende tot tal van andere officieele wetenschappelijke korpsen, uitgever, voor die kommissie en die korpsen, van meer dan een dozijn tekstbundels, waarin geen regel staat zonder fouten, schreef als uitleg van een dier oorkonden: "Witte kaproenen zijn stadsdienaars met witte mutsen."

Als ge nu niet weet, geachte lezer, wat een Witte Kaproen was, dan is het uwe schuld, al is het waar, dat een kaproen, geen muts is. In Van Dale's Groot Woordenboek leest men dat "de witte kaproenen van Gent opgestane Gentenaars waren, die witte kaproenen droegen!" Opgestane Gentenaars, lieve hemel! H. Beaune en J. d'Arbaumont, de laatste en beste uitgevers van de Mémoires van Olivier de la Marche, zeggen in hun nota's op het merkwaardig boek: "De Hyon's en de Witte kaproenen ontstonden in 1379 ter gelegenheid van een vaart, die de graaf van Vlaanderen aan de Bruggelingen beloofde te doen graven om de Reie aan de Leie te verbinden. De Gentenaars kwamen daartegen op, verjoegen gewapenderhand de werklieden en, om elkaar te herkennen, staken ze den witten hoed op, waarnaar ze werden genaamd. "Die heeren meenen dat Jan Yoens een bende was, weten niet dat de Witte kaproenen in 1316 en God weet hoeveel vroeger reeds bestonden, dat de Bruggelingen op hun kosten en niet de graaf de vaart zijn begonnen, en dat een kaproen geen hoed is! Zelfs Olivier de la Marche vertelt praatjes over de Witte kaproenen. Als hij verhaalt hoe in het midden van de XVe eeuw de oorlog tusschen Philips den Goede en de Gentenaars ontstond, zegt hij: "Waar is het dat de Gentenaars een bende te voet en te paard oprichtten, die allen een witten kaproen droegen, en met meer dan vier duizend waren, in verschillende koninkstavelreien verdeeld, en die Vlaanderen doorkruisten, honderd of vijf en twintig man sterk, en als ze een rijken landbouwer kenden, die het tegen de heeren van Gent hield, dan beroofden en plunderden zij hem uit en deden wat lieden zonder rede en zonder gedrag doen!". Ziedaar wat een eventijdige geschiedschrijver die tot de partij van den hertog behoorde, te boek stelde.

Wat waren de Witte Kaproenen?

Kort en goed: de Witte Kaproenen waren de gendarmen der stad Gent. Alhoewel vergeleken met een modernen toestand, gaat die bepaling goed op.

De naam

Als herkenningsteken droegen die middeleeuwsche gendarmen een wit kaproen. Een kaproen is geen muts, ook geen hoed. Het is een hoofddekseel, dat nogal gelijkenis heeft met de capeline, die een zestigtal jaren geleden hier te Gent door veel jonge meisjes werd gedragen, maar de kraag die van het hoofd op de schouders valt, is zoowel al voren als al achter toe, en achter den schedel eindigt het hoofddekseel in een puntvormige lange zak, die tot op den rug hing of ook wel op het hoofd werd geleid. Reeds door zijn vorm was de kaproen een herkenningsteeken, maar daarbij was hij doorgaans wit, enkele keeren rood. Te Gent waren de gendarmen dus Witte Kaproenen, te Brugge, Roode Kaproenen, te Yperen, Blauwe Kaproenen.

Begin en einde

Bij gebrek aan volledige stadsrekeningen vóór 1314-1315 is het niet mogelijk op te geven wanneer de Witte Kaproenen voor het eerst door de stad werden aangesteld, maar wij vinden ze in de eerste bestaande rekening 1314-1315 reeds vermeld. Een eerste maal werden ze door Philips den Goede in den Vrede van Gaver (10 Juli 1453) afgeschaft. De Gentenaars richtten ze weer in ten jare 1476 en 20 Juli 1492 werden ze in den Vrede van Kadzand voor goed afgeschaft.

Hun aantal

Alhoewel door Olivier de la Marche en andere kroniekschrijvers het tegenovergestelde wordt beweerd, waren er nooit meer dan 100 Witte Kaproenen, en hun hoofdman, die in de XIVe eeuw meester, overkoningstavel (aanvoerder van 100 man) en leidsman wordt geheeten, in de XVe eeuw deken. Het getal 100 ontmoet men enkel in de XIVe eeuw; in de XVe zijn er enkele malen een tiental en een paar keeren 55 en den deken. Alleen de hoofdman werd door de stad als bediende aangenomen en kreeg als dusdanig een jaarwedde.

Naarvolgens het te verrichten werk weinig of veel machtsvertoon vereischte, nam de hoofdman weinig of veel volk aan, en dat werd per dag betaald. De mindere Witte Kaproenen waren menschen, die handenarbeid verrichtten en den dienst van gendarme als een bijwerk uitoefenden.

Het werk van de Witte Kaproenen

In den vrede van Gaver, waarbij Philips den Goede zijn zwaard in de weegschaal wierp, beval de hertog de afschaffing van de Witte Kaproenen, van wie de Gentenaars, zegt hij, misbruik hebben gemaakt, onder het dekseel van de uit-

voering hunner vonnissen en ander gerechtelijk bedrijf. Toch herkent hij, dat het gerecht door gewapende mannen moet geholpen worden en hij vertrouwt de zaak toe aan zijn baljuw. In den vrede van Kadzand, bij welke de Witte Kaproenen voor goed werden afgeschaft, staat te lezen: "Maar indien die van Gent om den heer en de wet bij te staan, tien of twaalf gezellen onderhouden willen onder den hoogbaljuw, zoo zullen zij het mogen".

Wat hadden de Witte Kaproenen dan zooal te verrichten? Men merke op, dat ze niet alleen in Gent, maar in geheel de kasselrij van Gent, het arrondissement, als men wil, te handelen hadden. Ze zoeken de bannelingen op, die, zonder toelating, weer in 't land gekomen zijn. Ze houden orde bij vergadering van volk, bij de processie van Sint-Geerolf te Drongen, bij voorbeeld. Ze bezetten steden en sterkten, die door den vijand bedreigd zijn. Ze gaan het huis verbranden van iemand, die tot die straf veroordeeld werd. Ze gaan dieven en moordenaars halen. Ze doen, bij schaarste, koren naar Gent brengen. Ze leiden terdoodveroordeelden naar het schavot ter Vrijdagmarkt. Ze bewaken alle toegangen tot het hof van Maximiliaan te Brugge, nadat die weinig ridderlijke kerel op den eisch der Gentsche afvaardiging er in toegestemd heeft, dat deuren en vensters worden uitgenomen om een overval gedurende het verhoor af te weren. Ze dienen tot lijfwacht van den deken, van de neringen en van den jongen Philips den Schoone.

Afbeeldingen en bewapening

Een mooi beeldhouwwerk van de XVIIIe eeuw in het Museum van Oudheden te Gent in de Bijloke laat ons een man met een kaproen zien. Ook in diezelfde verzameling vindt men op een kopij van een muurschildering in de Leugemeete, van het jaar 1346, de afbeelding van de Witte Kaproenen, aan het hoofd van het Gentsche leger. De hoofdman zit te paard, zooals de stadsrekeningen ons dat leeren, en de mannen zijn gewapend met handboogen, gepinde staven of glaviën (lansen). Ze dragen een maliënkolder waarboven een lijnwaden wapenrok is getrokken.

Slechte faam

In den aanvang van de XVe eeuw, rezen klachten op over misbruiken, die door de Witte Kaproenen zouden zijn begaan. Dat ze wel wat op hun kerfstok hadden valt niet te loochenen. Zoo werd in 1406 een voorbod uitgevaardigd: "dat negheen Witcaproen buten der stede en trekke ome sinen Kersavond te haelne, up den ban van drien jaren". Er moeten dus Witte Kaproenen de landlieden verplicht hebben op Kerstdag geld te geven. In 1415 werden dan ook drie Witte Kaproenen voor zulk feit drie jaar uit het land gebannen en een andere in 1415 voor tien jaar. In voorboden van 1423 en 1428 leeren wij, dat menschen zich als Witte Kaproenen aanstelden en van de landlieden geld, juwelen en andere zaken eischten. Voor die misdaad werden in 1432 lieden gestraft. In 1478 wer-

den drie kerels voor hetzelfde feit tien jaar gebannen: één in 1480 drie jaar; een in 1483 tien jaar.

Door het feit, dat de mindere Witte Kaproenen geen vaste stadsbedienden waren, was het niet moeilijk zich op den buiten voor Witte Kaproenen te doen doorgaan. Zoo deden de misdaden van het gespuis, dat den naam gebruikte, de echte Witte Kaproenen een slechten naam krijgen, die niet uit te wisschen was. De legende voegde er het hare bij nopens het aantal en zoo ontstond de lezing, die wij reeds bij Olivier de la Marche vinden.

A. VAN WERVEKE

BIBLIOGRAFIE

In juni jl. verscheen het lang verwacht "**Nieuw Gents Idiotikon**", een verzameling Gentse woorden, uitdrukkingen en gezegden, samengesteld door Edmond Cocquyt en opgefleurd met een 30-tal plezante illustraties van Michel Bracke.

De auteur, bestuurslid van de "Gentsche Sosseteit", is sinds altijd gefascineerd geweest door zijn "moedertoale". Gedurende vele jaren noteerde hij op fiches (zoals Lievevrouw-Coopman het vóór hem deed) alle typische Gentse woorden, uitdrukkingen en gezegden. Verleden jaar deed hij een oproep aan de Gentenaars om hem suggesties door te sturen. Prompt ontving hij 200 brieven. Om maar te zeggen hoe nauw het Gents dialect aan de Gentenaar zijn hart ligt. Resultaat: dit boek bevat niet minder dan 4.700 trefwoorden. Wie zou nog durven beweren dat Gents geen rijke taal is?

Het is een boek dat men begint met uit te lezen en het daarna **niet** klasseert in een boekenkast, maar binnen handbereik legt om het telkens opnieuw met plezier te consulteren.

Het is ook een boek dat op zijn tijd komt, want het kan niet ontkend worden dat ons dialect bij de jongere generaties achteruitgaat. Moest die trend zich verder doorzetten dan zou dat een enorme verarming betekenen voor onze taal, want het is een gekend feit dat het dialect, en niet alleen het Gents, veel rijker, spontaner en expressiever is dan het ABN en dat het bovendien enorm veel nuances bevat die onbestaand zijn in de officiële taal.

Wie per se kritiek zou willen uitoefenen op dit boek zou het kunnen hebben over de gebruikte spelling, maar we denken niet dat dit veel zin zou hebben. In ons alfabet zijn er 6 klinkers, met combinaties onderling; kunnen wij er nog een 6-tal klanken bij bedenken, maar in de Gentse uitspraak komen er vele

tientallen klanken voor. Er bestaan trouwens geen tekens om deze exact weer te geven. Zo erg is dat niet, want dat stelt geen enkel probleem voor de Gentenaar die precies weet hoe dat moet uitgesproken worden en als men het woord "straat" nu schrijft "straote", "stroate" of "strâote" dan weet hij wel wat de correcte uitspraak is. En hij weet ook wel dat de "u" in "buut" en "zuur" op een andere manier uitgesproken wordt.

Voor de niet-Gentenaars bestaat er geen oplossing.

Een mooi ingebonden boek van meer dan 200 bladzijden van formaat 23,5 x 16,5 cm. Prijs: 1.450 fr. Te bekomen in alle boekwinkels.

Een Gentenaar die dat niet koopt is geen Gentenaar.

Gentse verenigingen die een eeuw oud zijn, zijn niet zo talrijk. Een ervan is de "Royal Cody Ghent Rifle Club" die gesticht werd op 1 juni 1895. Ter gelegenheid van de viering van het 100-jarig bestaan werd er een boek uitgegeven met als titel de naam van de vereniging, gevolgd door de jaartallen 1895-1995. De meeste van onze lezers zullen wel weten dat de ware naam van Buffalo Bill Cody was. Wat ze waarschijnlijk niet weten is dat een andere scherpshutter zich ook Cody noemde.

Was er een William Frederich Cody, de echte Buffalo Bill (1846-1917), dan was er ook nog een Samuel Franklin Cody (1861-1913).

Naar wie van beide werd deze club genoemd? U verneemt er meer over in dit 175 bladzijden tellend boek van formaat 29 x 20,5 cm. dat krioelt van foto's en fotocopieën van oude krantenknipsels, samen met tal van interessante inlichtingen over Buffalo Bill.

Prijs: 650 fr. Te bekomen bij de Heer Daniël Van Poucke - Jef Vandermeulenstraat 60 te 9050 Gentbrugge. Tel: 231.12.39.

Onlangs verscheen een interessant boek van de hand van Guy Vanschoenbeek met als titel "Novecento in Gent". Het is een co-productie van AMSAB en de uitgeverij HADEWYCH.

De ondertitel "De wortels van de sociaaldemocratie in Vlaanderen" zegt u meer over de inhoud ervan en maakt meteen duidelijk dat wij volop in Gent terecht komen, want met een beetje overdrijving zou men kunnen zeggen dat Gent de geboortestad is van het socialisme. De ontstaansgeschiedenis die ons terugvoert naar de 19e eeuw is een onderwerp dat blijft boeien.

De 270 bladzijden van dit boek laten u toe daar een zuiver beeld van te krijgen. Het boek heeft een formaat van 23,5 x 15 cm. en bevat talrijke interessante foto's.

Prijs: 990 fr. + portkosten. Verdere inlichtingen bij AMSAB - Bagattenstraat 174 te 9000 Gent. Tel: 224.00.79.

H.C.

VRAAG EN ANTWOORD

Van de Heer **Paul Huys** ontvingen wij de volgende vraag:

Info gevraagd over een portret van Generaal L.G. Van de Poele, commandant van de Gentse brandweer in 1831.

In de herdenkingstentoonstelling "Gent en Vlaanderen in 1830-1831", n.a.v. de 75e verjaardag van de Belgische onafhankelijkheid in 1905 georganiseerd door en in de Gentse Universiteitsbibliotheek (toen nog gevestigd Boudelostaat 4) was blijkens de tentoonstellingscatalogus (1) ook een portret opgenomen van Generaal L.G. Van de Poele, commandant van de Gentse Brandweer in 1830-31. Dat portret, geschilderd door Charles-Louis Picqué (in 1838), was toen in het bezit van ene "Mme Van de Poele".

Over de rol van Generaal Van de Poele (1783-1866) is een en ander te lezen in het artikel van Roger Van Aerde, "De Gentse pompiers redden de Belgische onafhankelijkheid", gepubliceerd in Ghendtsche Tydinghen, X, 1 en 2 (15 jan. en 15 mrt. 1981), blz. 88-112 en 156-161.

In het kader van een studie (met oeuvrecatalogus) over de schilder Charles-Louis Picqué (1799-1869) vraagt de Heer Huys of iemand hem kan meedelen *waar het bewuste portret zich momenteel bevindt*. Ook elke andere informatie betreffende Picqué en zijn werk is welkom, waarvoor bij voorbaat dank.

1. Een ex. van deze catalogus is bewaard in de bibliotheek van het Gentse Museum voor Schone Kunsten (XIII-1905/Gent).

In antwoord op de vraag van de Heer **Eddy Levis** (Gh. Tyd. 1995 - Nr. 3 - p. 174) schrijft Mevrouw **Simone Vos-Mulle** ons het volgende:

Mijn vader zaliger heeft dat liedje honderden malen gezongen, uiteraard gezellig bij vrienden op café.

Naar best vermogen geef ik hieronder de tekst, zoals ik hem nog ken.

TER ES NEN BUUT VERGOAN.

Ter es nen buut vergoan mee duuzend zatte wijven
al op de gruute oceoan.

En op het strand zatte de goapers te verstijven
Zij hèn een valling opgedoan!

Nen êwe man zat doar als een kind te huilen
omdat hij nie voend zijn oarme echgenoot,
de snotte liep van den oarmen duts zijn muile
hij hoa een koppel uugen al van een vuiste gruo!

O goddelijke zee, wa brengde gij ons allemoal mee?
vervrozen vlees en vreemd smout,
kaffee, bananen en engels zout,
stokvis en aberdoan, levoart, mossels en troan,
o, zee mondieu, ik ben de schuunbroere
van menier de Sneu,
ik sloap in het heu!!!

De storm es uitgewoed, de zee es an 't bedoaren
de zwarte wolke die verdwijnt,
de wandeleers omsteken hulder sigare,
den avond valt en het moantje schijnt.
En op het strand huurt men ze huilen en tsiepen,
'ne vissersbuut es vergoan mee man en muis,
van tijd tot tijd die snuite z'huldere fliepe
en tons die kieren zij wederom noar huis!

O vreselijke zee, woarveur est er gallenthee,
pakt een purgoase en schijnt u duud,
G'het ons al lang genoeg gekluut!
Duizenden gruit en klein, die nu verzopen zijn
O zee, ge zijt gien beetse zoet
en ge zijt zu verschrikkelijk wijd
Doarvan krijgde 't veugelschijnt!!!

En veel zanggenot!

Van Mevrouw **Denny Baete** ontvingen wij de tekst van "Le Crédo du Paysan"
van G. Goublier. Aangezien men de parodie gemakkelijker kan volgen aan de
hand van de originele tekst, publiceren wij hem hieronder.

1. L'immensité
Les cieux, les monts, la plaine,
L'astre du jour
Qui répand sa chaleur
Les sapins verts
Dont la montagne est pleine
Sont ton ouvrage
O! divin Créateur.
Humble mortel devant l'oeuvre sublime
A l'horizon quand le soleil descend
Ma faible voix s'élève de l'abîme
Monte vers toi,
Vers toi, Dieu tout-puissant.

Je crois en Toi
Maître de la nature,
Semant partout la vie
et la fécondité
Dieu tout-puissant
Qui fit la créature,
Je crois en ta grandeur,
Je crois en ta bonté,
Je crois en ta grandeur,
Je crois en ta bonté.

2. Si les horreurs
D'une terrible guerre
Venait encore
Fondre sur le pays
Sans hésiter
La-bas vers la frontière
Je partirai
De suite avec mes fils.
S'il le fallait je donnerai ma vie
Pour protéger, pour venger le drapeau
Et fièrement tombant pour la patrie
Je me dirai aux portes du tombeau.

Je crois en Toi
Maître de la nature,
Toi dont le nom divin
Remplit l'immensité.
Dieu tout-puissant
Qui fit la créature,
Je crois, je crois en Toi
Comme à la liberté,
Comme à la liberté
Je crois, je crois en Toi.

Mevrouw **Julia Pauwels** bezit de partituur van dit lied. Deze inlichting werd rechtstreeks doorgespeeld aan de Heer Levis.

In antwoord op de vraag van de Heer **Hugo Collumbien** (Gh. Tyd. 1995 - Nr. 1 - p. 43) wijst de Heer **Johan Decavele** ons op zijn studie "De Reformatorische Beweging te Axel en Hulst (1556-1566), verschenen in de Bijdragen voor de Geschiedenis der Nederlanden, deel XXII/1968-1969, pp. 1-42. In het bij-

zonder op de eerste zin waarmede deze begint: In 1566 "d'welck men hiet het jaer van wonder, om de grouwelijcke veranderinghe die men sach"... Deze aanhaling komt voor op p. 69 in een boek getiteld CHRONIJKJE en geschreven door een onbekende F.G.V. Het verscheen te Antwerpen in 1743.

Een reactie kregen wij ook van de Heer **G. Broget**:

Hij brengt de term "wonderjaar" in verband met de Reformatie, het ongelooflijk succes van de hagepreken en hun enorm impact op de bevolking. In de ogen van de protestanten moet 1566 inderdaad een wonderjaar geweest zijn. Of de katholieken daar dezelfde visie op hadden valt te betwijfelen.

LEZERS SCHRIJVEN ONS

De Heer **Erik Dekeyser** schrijft ons:

"Zoals u weet lees ik steeds met veel belangstelling het tijdschrift "Ghendtsche Tydinghen". Zo ook het laatste nr. 3 - 15 mei 1995 met een bijdrage van dr. Paul Huys, o.m. gewaardeerd heemkundige en genealoog. Ik drijf het zelfs zo ver ook de voetnota's te lezen omdat daarin dikwijls zeer belangrijke details of bronnen voorkomen.

In deze bijdrage over Jules De Bruycker wordt op p. 157 een foto afgedrukt van het lokaal "God en Vaderland" en verwijst de auteur in voetnota 6 naar de woning Burgstraat 7, nu bewoond door Dr. Willekens. Ik moet dit tegenspreken! "God en Vaderland" was gevestigd in het huidige nr. 11 - Stoffenhuize b.v.b.a. - en de geciteerde Dr. Willekens woont in nr. 9.

Het gebouw waarin "God en Vaderland" sedert 1911 gevestigd was deed voorheen dienst als bazar-speelgoedwinkel De Vliegheer. Daar brak op 13.4.1909 een felle brand uit waarvan ook een zichtkaart bestaat.

In het gebouw van Dr. Willekens woonde toen kanunnik G. Goethals (1850-1915). Het burgerhuis "God en Vaderland" was wellicht reeds eigendom van de familie Kickx. Op 4-12-1919 kocht mijn grootvader, architect Leon De Keyser, dit gebouw van 375 m² van de familie Kickx voor de prijs van 40.000 fr. om er een ijzerhandel in onder te brengen die in 1924 werd omgevormd in N.V. HUIS DEKEYSER. Op 14-5-1960 werd dit gebouw verkocht aan meubelhandelaar Gustaaf De Vrieze uit Torhout en kwam nadien in handen van meubelhandelaar Valeer Van Imschoot.

Toeval is dat ing. architect René Van Herrewege, rue d'Assaut 14 (het fraaie appartementsgebouw uit de huidige Posteernestraat) waarover sprake is in het artikel van dr. Paul Huys, tevens medeoprichter en aandeelhouder was van de "Quincaillerie Belge" NV. HUIS DEKEYSER."

Van de Heer **David Maes** ontvingen wij de volgende brief:

Graag wil ik reageren op de brieven van de heren Jo Verbrugghen en Rudy van Elslande i.v.m. de juiste schrijfwijze van de familienamen Van Reysschoot (Van Reijsschoot) en Van der Meersch (Vander Mersch, Vandermersch) in G.T. 1995/3, pag. 175/177.

1. Een steekproef in een aantal uitgegeven werken wijst uit dat de familienaam van Pieter Norbert Van Reysschoot nagenoeg altijd met een "y" wordt geschreven.
2. De vraag is of een discussie over de juiste schrijfwijze van een persoonsnaam uit het Ancien Regime wel zin heeft. Hier moeten we één en ander verduidelijken. Om de juiste schrijfwijze van een persoonsnaam te kunnen achterhalen meen ik dat de meest relevante bron de gegevens van de Burgerlijke Stand zijn. Terzake moeten we een onderscheid maken tussen enerzijds de parochieregisters uit het Ancien Regime en anderzijds de moderne Burgerlijke Stand uit de periode vanaf het Frans Bewind tot op heden.

Wat de moderne Burgerlijke Stand betreft lijkt mij de zaak vrij duidelijk. In geval van twijfel moet men er steeds van uitgaan dat de geboorteakte de enige juiste bron is, zelfs indien hierin duidelijk een fout is geslopen bij het opmaken ervan. Er bestaan echter (omslachtige?) procedures om deze fouten te corrigeren. Vermoedelijk zullen de meeste fouten zich voorgedaan hebben in de periode toen de akten nog in handschrift werden opgemaakt. Het is b.v. niet altijd duidelijk in een handschrift of er een "ij" of een "y" staat. Maar ook toen er gebruik werd gemaakt van schrijfmachines konden fouten niet vermeden worden omdat vergissen nu eenmaal een menselijk trekje is.

Anders is het gesteld wanneer we dezelfde normen willen hanteren wat de parochieregisters uit het Ancien Regime betreft. De meeste genealogen zullen reeds ervaren hebben dat de parochiepastoors, die instonden voor het opmaken van de parochieregisters, het niet al te nauw namen met de schrijfwijze van namen. Sommigen waren reeds tevreden wanneer ze die fonetisch konden weergeven. Nazicht van vroegere akten van de betrokkenen of van de ouders was er in veel gevallen niet bij. Zo komt het wel eens voor dat op dezelfde bladzijde van een parochieregister en door eenzelfde hand, de namen van familieleden totaal verschillend geschreven worden. Hierbij geef ik een praktisch voorbeeld, hoe sommige familienamen tijdens het Ancien Regime kunnen evolueren, aan de hand van de familienaam Blanchaert (huidige schrijfwijze): in 1786 en 1785: blanchart; in 1746 en 1745: blansaer, in 1732: blansaert; in 1702 en 1692: blanchaert; in 1662: blanschaert. Let wel: steeds zonder hoofdletter, een gebruik dat toen veel voor kwam, zonder dat daaraan enige conclusie moet verbonden worden. En om het nog wat ingewikkelder te maken werd deze familienaam in een bepaalde periode soms gewoonweg in het Nederlands vertaald nl. in 1701, 1698 en 1697: De Witte. Het is dus uit den boze om aan de hand van de schrijfwijze van een familienaam een familieverband te concluderen. De enige juist werkwijze is, om het met de woorden van wijlen Michiel Mispelon te zeggen: "Klim eens in je stamboom".

GENTSE LIEDJES

Onderstaand liedje komt uit de revue "Hoe hedd'et op dan?" die opgevoerd werd in 1907.

De Schoonste Dag zijn's Levens

Air: Musique de Chambre.

'k Hê mijn eeste komun' gedaan
En 'k ben nu jonman hoor ik zeggen,
Maar 'k hê der veur wat afgestaan,
't Es weerd om 't u hier uit te leggen:
'k Hê zeven weken dag op dag
In de kapelle zitten beven,
En z'heeten da mee veel beslag
Den schuunsten dag van g'heel mijn leven!

Op straate spelen mocht ik niet,
'k haa buiten schreeve kunnen loopen;
Al wat ik dee was opposiet
En 'k moest het mee nen klets bekoopen;
Te biechten hê 'k veel moeten gaan
Hoewel da'k niets en haa misdreven,
Want 'k moest toch goed in orde staan
Op d'schuunste dag van heel mijn leven!

Te morgend ben ik van te vier
Ja uit mijn bedde al gemoeten,
Rap naar de kerk, ge ziet van hier
Mee grooten vaak en kewwe voeten;
Een spierken eten mocht ik niet,
Ons heer zoe mij da nie vergeven;
En dat es nu gelijk ge ziet,
Den schuunste dag van g'heel mijn leven!

En zie mij ni ne keer hier staan,
Te wijd zijn allemaal mijn kleeren;
Mijn hoed wil mij geen beetje gaan,
Mijn schoenen doen mij schriklijk zeere...
Mijn prente es al g'heel gescheurd,
Mijn strek es ook nie g'heel gebleven
Ge ziet wat er mee mij gebeurt
Op d'schuunsten dag van heel mijn leven!

GÊNSCHE PRÂOT

Cies de welweter zag zijne kamerâod, den bregadier Vande Wurtel, lûupe nôor nen hûup volk.

Cies hee wel de pretence van nie kerieus te zijn, mâor sebiet es't hij toch overal bij.

- Allee! riep den bregadier, gâod hier ne kîer allemâol en beetse vûurt! 't Es weere gelijk of 't er en begijne te gîeselen es!

- Wad'es't er gebeurd, bregadier? vroeg Cies.

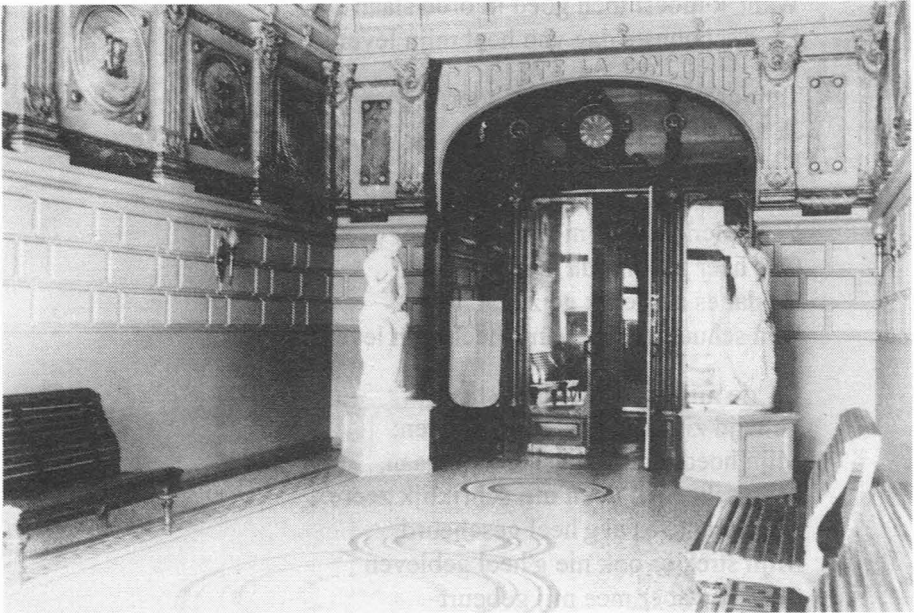
- En affirre van niemandale, zei Vande Wurtel. E pird da gevallen es. Bezie da, sebiet stâon ze dâor mee duzend nôor te kijke.

- Wel, zei Cies, om den bregadier te kulle, 'k vinde kik da ghûul natuurlijk...

- Vinde gij da zûu natuurlijk? zei den bregadier kwao gaowig.

- Bij jao j'ek, zei de welweter, es da nu iets om u kwâod te maoke? Wa zoede tons vertelle dat er ne kîer ne meinsch moest vale in dan der duzend pird kwaôme nôor kijke?

DIT BESTAAT NIET MEER

De "Concorde" op de Kouter. Beton is toch zo veel gezelliger.